

Արտաշես Քալանթարյան

ՇԱՏ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Կատակերգություն երկու մասից

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

Շավարշ Խանոյան - Միկրոշրջանի հեղինակ, ճարտարապետ, 45 տարեկան

Մարիամ - Նրա կինը, ուսուցչուհի, 40 տարեկան

Արզամ - Նրանց որդին, ուսանող, 20 տարեկան

Վահե Մարջանյան - Դպրոցի դիրեկտոր, 40 տարեկան

Մագդա - Տրիկոտաժի արտադրամասի պետ, 35 տարեկան

Արմեն Զալայյան - Ճարտարապետի տեղակալ, 32 տարեկան

Մարտիրոս Բովունց - Շավարշի համագյուղացին, 55 տարեկան

Նելլի Մարիբեկյան - Գանձապահ, 26 տարեկան

Սոկրատ - Խանոյանի վարորդը, 28 տարեկան

Հ ա կ ո ք Սաթյան - Դատախազության քննիչ, 40 տարեկան

Ցոլակ Աբելյան - Քրեական հետախուզության պետ, 50 տարեկան

Գործողությունը տեղի է ունենում մեր օրերում, քաղաքում:

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ՊԱՏԿԵՐ ԱՌԱՋԻՆ

Բեւը ներկայացնում է գերեզմանատան մի անկյունը: Երևում են տարբեր շիրմաքարեր և հուշարձաններ: Դրանց մեջ իր վեհությամբ աչքի է ընկնում մարմարակերտ մի արձան: Մարդը՝ ձեռքը ճակատին: Թվում է, թե փիլիսոփայի արձան է, սակայն մակագրությանը ազդարարում է. «Անբախտ Վաղո»:

Շիրմաքարերին, ճաղերի վրա, անցուղիներում նստած ու կանգնած են թափոքի մասնակիցները: Նրանք շշուկով զրուցում են իրար հետ, ժպտում ու ծիծաղում են թաքուն և, ինչպես երևում է՝ խոսում են թաղման հետ որևէ կապ չունեցող առօրյա հարցերի մասին:

Առաջին պլանում, ինչ-որ թմբի վրա դրված է գրեթե քառակուսի մի դագաղ, դագաղի կողքին մի մեծ կապոց կա: Ծաղիկներով երիզված սև շրջանակի մեջ հանգուցյալի խոշոր լուսանկարն է: Նկարում Խանոյանը ժպտուն և զարմացած տեսք ունի:

Դագաղի շուրջը սգավոր դեմքերով կանգնած են ներկայացման գրեթե բոլոր գործող անձինք: Մի կողմում առանձին կանգնած է քրեական հետախուզության բաժանմունքի պետ Յուլյակ Աբեյյանը:

Տխուր հնչում է փողային նվագախմբի նվագը:

Մարտիրոս քեռին շարժվում է տեղից, հառաչում է աղմուկով՝ է՛հ, մոտենում է թմբին, քանդում է կապոցը և հանում մի բաճկոն, ակամա ստուգում է գրպանները և դնում արկղ-դագաղի մեջ: Տիկին Մարիամը ցնցվում է, ձեռքերով ծածկում է աչքերը և թեքվելով հենվում է Մարջանյանի ուսին: Մարտիրոս քեռին կապոցից հանում է նաև անդրավարտիքը, վերնաշապիկը, փողկապը, մայկան և ցուցադրելուց հետո տեղավորում արկղի մեջ: Հետո թափ է տալիս փալասը, այսինքն թե էլ ոչինչ չկա, ու մի քիչ տատանվելուց հետո փալասն էլ է դնում արկղի մեջ:

Մագդա - Վայ - վայ - վայ - վայ... Վայ - վայ, վայ, վա՛յ... Մայկան, մայկա՛ն...

Մարտիրոս - (Սոկրատին): Օգնի, այ տղա...

(Սոկրատը ետ է քաշվում):

Սոկրատը - Չէ՛, չէ՛, ես... վախենում եմ...

Մարտիրոս - Ինչի՞ց... մեջը հո մարդ չկա... փակի...

(Սոկրատը վերցնում է կափարիչը, ծածկում է արկղը: Մարտիրոսը մեխում է):

Ես քաշվեք...

(Տիկին Մարիամը ուշագնաց է լինում: Մարջանյանը նրան գրկած տանում է դեպի նստարանը):

Արգամ - *(Հեկեկում է):* Ախր ինչո՞ւ, ինչո՞ւ, հայրիկ...

(Բռնորդ միանգամից խառնվում են իրար: Դահլիճից թիկունքներով ծածկում են գերեզմանը: Լսվում են միայն հեռոններ, թափվող քարերի ձայն: Նվագախմբի թմբուկը սկսում է որոտալ: Երբ մարդիկ ետ են քաշվում, տեղում միայն մի թումբ կա և նկարը գրված է թմբի վրա):

Մագդա - *(Մոտենալով Մարտիրոսին):* Հիմա ի՞նչ ես ասում, սեղանը բացե՞նք... Ամեն ինչ բերել ենք...

Մարտիրոս - Թող խոսեն պրծնեն, նոր...

Մագդա - Եղավ, ցավդ տանեմ:

Մարիամ - *(Ուշքի է եկել: Մարջանյանին):* Ղեկավարիր, Վահե...

Մարջանյան - Ես քեզ ինչպե՞ս թողնեմ:

Մարիամ - Ես ինձ արիությանը կպահեմ... Գնա, բարեկամա...

(Մարջանյանը մոտենում է թմբին):

Մարջանյան - Բարեկամներ, քիչ առաջ... *(Մարտիրոսին):* Ինձ կոնյակ լցրեք: Ի՞նչ... Այո, քիչ առաջ մենք հողին հանձնեցինք, թող թույլ տրվի ասել, մասունքները մի զարմանալի մարդու, որն, ըստ էության, բարձր ու վեհ անձնավորություն էր և իր գոյությանը նոր շող էր ավելացնում աշխարհի լույսին: Նա հեռացավ մեզանից իր ուժերի ծաղկման շրջանում, հեռացավ բառիս բուն և փոխաբերական իմաստներով, բայց հեռացավ պսակված փառքի լուսապսակով, գնաց դեպի դարերը, վսեմ ապագան...

Մագդա - *(Մոտենալով Մարտիրոսին):* Սեղանը բացեմ, հա՞...

Մարտիրոս - Շուտ է, շուտ է...

Մագդա - Ո՞նց է շուտ, մարդը կոնյակ է ուզում... դե, լավ, լավ, ցավդ տանեմ...

Մարջանյան - Նա հեռացավ մեզանից, բայց մեզ թողեց իր շենշող աշխարհը, արգասիքը իր բազում անքուն գիշերների և տքնության և եթե ըստ ամենայնի այսօր մենք ըմբռնվում ենք...

Մարտիրոս - Ինչ ենք անո՞ւմ...

Սուկրատ - Ըմբռնչխնում ենք, այսինքն՝ վայելում ենք, էլի...

Մարջանյան - Այո, այո, Մարտիրոս քեռի, եթե մենք այսօր ըմբռնչխնում ենք մեր նոր կենցաղը, եթե ի հեճուկս նրա ստեղծագործական ռիտերիմ հակառակորդների, մենք արդեն այսօր բնակվում ենք «Ապագայի քաղաքում», ապա դրա համար պարտք ենք Շավարշ Խանոյանի վառ երևակայությանը, անհողողող աջին, հայրենասեր ոգուն, առինքնող հանճարին: Այսօր դեռևս մթության քողով վարագուրված է այն հարցը, թե դժբախտ պատահա՞րն էր արդյոք պատճառը , որ նրա բազմաչարչար մարմինը հայտնվեց Հրազդան գետի սև կոհակներում, թե աշխարհից հոգնած նա ինքն է նետվել դժխեմ ալյակների մեջ: Սակայն էականը դա չէ: Նրա մարմինը ոչ ևս է, բայց մեզ հետ է հոգին, որն անտարակույս սավառնում է ապագայի քաղաքի երախտապարտ և սգավոր բնակիչների գլխավերևում:

Սուկրատ - Ա՛խ, ինչ լեզու ունի...

Մարտիրոս - Հա, քար կծակի:

Մարջանյան - Ոմանք, որ խարխափում են տգիտության խավարում, կարող են ասել, թե եթե նա ինքնասպան է եղել, ուրեմն այր էր երկչոտ ու անարի: Մին մտածելակերպ: Ո՞վ գիտե, թեռևս խորհել ու համոզվել է, որ անկարող է ստեղծել «Ապագայի քաղաքից» առավել գեղանի ու պաճույճ մի կառույց և այդ պատճառով է հրաժեշտ տվել աշխարհին: Ահա տրամաբանությունը: Նա գլոբալ մտածողության տեր անհատ էր և այլ կերպ գոյատևել չէր կարող: Արդ ես բարձրացնում եմ իմ գավաթը, կոնյակն ի՞նչ եղավ, Մարտիրոս քեռի, և լռելյայն ըմպելով հարգում հիշատակը ժամանակակից ճարտարապետության մեծ երախտավորի, մեր սիրելի և անմոռանալի Շավարշ Խանոյանի:

Սուկրատ - Ա՛խ, ավստո ծափ տալ չի կարելի:

Մագդա - Սեղանը բացե՞նք...

Մարտիրոս - Իմ խոսելուց հետո:

Մարջանյան - *(Մարիամին):* Տիկին, ընդունեք խորին ցավակցություններս...

Մարիամ - Շնորհակալություն, ազնիվ բարեկամ:

(Մոտ է գալիս Ջալալյանը):

Ջալալյան - Ես բախտ եմ ունեցել... լինելու Շավարշ Խանոյանի աշակերտն ու զինակիցը: Այո, այո, բարեկամներ, զինակիցը, որովհետև այն, ինչ անում էր իմ ուսուցիչն ու բարեկամը, կոհիվ էր, մենամարտ հնի և հնացածի դեմ, քարացած մտածողության դեմ, միջակության դեմ, հանուն նոր կյանքի, նոր կենցաղի: Նրա «Ապագայի քաղաքը», որտեղ բնակվում ենք մենք, և որն, ավա՛ղ, անավարտ մնաց, նոր և համարձակ խոսք է ժամանակակից ճարտարապետության մեջ: Ուշադրություն դարձրեք, թե մեծ

ճարտարապետը ինչ հմտությամբ է օգտագործել տեղանքը, ինչպես է նոր քաղաքը ձուլել բնությանը և լույսի ու ստվերի հանճարեղ գուգակցումով հասել մի զարմանալի ներդաշնակության: Եվ հիմա նա չկա: Հանգիստ ննջիր, մեր մեծ բարեկամ և ընկեր, ու հավատա, որ քո աշակերտները կշարունակեն քո գործը: Թող հողը թեթև լինի քո մասունքների վրա:

Մարիամ - Ապրես, ապրես, Արմեն...

Մագդա - Ընկեր Ջալալյան, հիմա դուք եք շարունակելու ընկեր Խանոյանի գործը, չէ՞: Այսինքն ձեզ են գլխավոր ճարտարապետ նշանակելու, հա :

Ջալալյան - Թերևս, թերևս, տեսնենք:

Մագդա - Հա, ցավդ տանեմ, բա ո՞ւմ պիտի նշանակեն: Մու՞թ հո չի՞: Հիմա մեքենաները ո՞րտեղ դնենք:

Ջալալյան - Հետո, հետո... այստեղ դնելու... այսինքն խոսելու տեղը չէ:

Մագդա - Հա, ցավդ տանեմ, հետո կխոսենք... Թող հողը թեթև լինի ընկեր Խանոյանի վրա:

(Մարտիրոս քեռին հագում է):

Մարտիրոս - Ես անգրագետ մարդ եմ: Միրուն խոսքեր չեմ կարող ասել: Ինչ որ ուզում եմ ասել, իմ սրտի մեջ է, այ էստեղ ու էստեղ էլ կմնա: Հարևան, հարևան, բա քո արածն արա՞ծ էր: Ո՞ւր էիր գնում, հարևան, ասեիր, ես էլ քեզ հետ գալի, հարևան: Էդ ինչի, որ շուկա էիր գնում, ասում էիր միասին գնանք, հարևան: Բա հիմա ես ո՞նց ապրեմ, հարևան, որ գյուղ գնամ, ի՞նչ պատասխան տամ քո սիրած սարերին, դաշտերին, քո քանդած եկեղեցուն, հարևան...

Սոկրատ - Եկեղեցին ինչո՞ւ էր քանդում, հարևան, ըմմ... Մարտիրոս քեռի:

Մարտիրոս - Քանդում էր, որ սովորի, թե ինչպես պետք է սարքել, տղա ջան: Փոքր ժամանակ էլ եղպես էր, քանդում էր ամեն ինչ: Բա հիմա քո փոխարեն ո՞վ պետք է քանդի, հարևան... լույս իջնի գերեզմանիդ...

Մագդա - Սեղանը բացե՞նք...

Մարտիրոս - Դեռ խոսում եմ, այ աղջի: Մխիթարություն, Մարիամ քույրիկ, աստուծով մխիթարվեք, նրա չապրած տարիները քեզ, Արգամ, մեծ հոր արժանավոր զավակ...

Արգամ - Հայրիկ, հայրիկ...

Սոկրատ - Հարյուր անգամ ասացի՝ կլառնետս բերեմ... հիմա իսկը տեղն էր, էլի...

Մարջանյան - Կլառնետ, այստե՞ղ...

Սուկրատ - Ինչի՞, ընկեր Մարջանյան, շատ էլ սիրում էր, իրա համար էնքան եմ նվազել...

Մագդա - Սեղանը բացե՞նք...

Մարտիրոս - Բաց արա... ինչ որ կա, դիր... Ջեյթուն էլ կա, ես տեսել եմ...

Մագդա - Վայ, հո տուն չե՞մ տանելու, ցավդ տանեմ...

(Բացում է մի այլ կապոց, արագ-արագ դասավորում օղու, կոնյակի շշերը, բաժակները, ուտելիքները):

Մարջանյան - Հարկ է, որ դուք խոսեք, տիկին Մարիամ...

Մարիամ - Այդպե՞ս եք կարծում, բարեկամս...

(Գլուխը բարձր մոտենում է գերեզմանին):

Հարգելի բարեկամներ, հարևաններ, շնորհակալություն ձեզ, որ մեզ հետ եք մեր ընտանիքին հասած մեծ դժբախտության այս ծանր պահին: Ես խնդրում եմ, որ մեզ հետ լինեք միշտ: Այո, չկա իմ պաշտելի ամուսինը, ձեր ուսուցիչը, բարեկամը, հարևանն ու ընկերը, բայց նրա ընտանիքը կա: Մի քեք մեզ, խոստացեք, որ հաճախ կայցելեք մեր տուն... այն տունը, որտեղ իր կյանքի վերջին տարիներն է անցկացրել մեծ ճարտարապետն ու քաղաքացին:

Ես գիտեմ, մի առանձին հաճույք չէ այցելել այրի և անմխիթար մի կնոջ: Բայց եթե իմ սիրելի ամուսինը հնարավորություն ունենար ձեզ հայտնելու իր վերջին կամքը... Խոսիր, անխիղճ, մի բան ասա... քեզ ի՞նչ պատահեց... չե՞ որ առաջ չէիր թողնում, որ ես մի բառ ասեմ... Բայց նա լուռ է... Այո, եթե իմ սիրելի ամուսինը հնարավորություն ունենար ձեզ հայտնելու իր վերջին կամքը, նա հենց այդպես էլ կասեր... Միայնակ մի թողեք իմ կնոջը... Լսո՞ւմ եք, քեռի Մարտիրոս, ընկեր Ջալալյան և հատկապես դուք, սիրելի Վահե, իմ ազնիվ բարեկամ: Հանգուցյալը շատ բարձր էր գնահատում ձեզ...

Մարտիրոս - Դա էլ խո՞սք է, Մարիամ քույրիկ:

Ջալալյան - Լույսի պես պարզ է, տիկին:

Մարջանյան - Ես երբեք, երբեք ձեզ մենակ չեմ թողնի, Մարիամ...

Մագդա - Բաժակները լցնե՞մ...

Մարտիրոս - Լցրու, լցրու, մոտեցեք, մոտեցեք, արադ լցրու, Մագդա... Դե, ժողովուրդ, ասածու կարգ է, ամեն մեկս մի-մի բաժակ... ողորմի խմենք...

Մարջանյան - Ինձ կոնյակ, եթե կարելի է...

Մարտիրոս - Խաշլամա էլ դիր, այ աղջի... Հրեն ամանը... բեր, բեր, դեռ տաք կլինի...

Աբելյան - *(Միայնակ ու լուռ կանգնած է մի կողմում: Ասում է ատամների տակից):* Ո՛նց կերան մարդուն...

Մարիամ - Այո, այո, կերեք, կերեք, թանկագին բարեկամներ, եթե հարգում եք ինձ, եթե հարգում եք իմ պաշտելի ամուսնու հիշատակը, կերեք...

(Նորից լսվում է փողային նվագախմբի նվագը: Բարձր ու զիլ հնչում են ծնծղաները):

ՊԱՏԿԵՐ ԵՐԿՐՈՐԴ

(Քննիչ Հակոբ Սաթյանի առանձնասենյակը: Նա և Յուլյա Աբելյանը):

Սաթյան - Զեկուցիր:

Աբելյան - Գործի տվյալները հետևյալն են: «Ապագայի քաղաքի» գլխավոր ճարտարապետ Շավարշ Խանոյանը սույն թվականի մայիսի 18-ին սովորականի պես գնացել է աշխատանքի: Օրվա վերջում վարորդին ազատ է արձակել, ասելով, թե ուզում է ոտքով տուն գնալ... Մակայն տուն չի հասել: Նրա կինը, ըստ իր հայտարարության, դպրոցում երեկույթի մասնակցելուց հետո, տուն է վերադարձել երեկոյան ժամը 21 - ի սահմաններում: Եվ խիստ զարմացել է՝ տեսնելով, որ ամուսինը դեռևս չկա: Հոր վերաբերյալ որևէ տեղեկություն չի ունեցել նաև Արգամը, որը հայտնվել է գիշերվա ժամը 2-ին: Առավոտյան մի քանի ծանոթների ու բարեկամների զանգահարելուց հետո Մարիամ Խանոյանը հայտարարություն է տվել մեր ներքին գործերի բաժնին, իր ամուսնու՝ Շավարշ Խանոյանի, անհետանալու կապակցությամբ: Դեպքից երեք օր անց, մայիսի 21-ին քրեական հետախուզության բաժանմունքի մեր աշխատողները Հրազդանի կիրճում, գետի ձախ ափին, բացօթյա ռեստորանի դիմաց, թփերի մեջ հայտնաբերել են տղամարդու հագուստներ: Դեպքի վայրը հրավիրված Մարիամ Խանոյանը, նրա որդին՝ Արգամը, վարորդ Սոկրատը ընթերականների ներկայությամբ վճռականորեն պնդել են, որ այդ հագուստները՝ այսինքն մուգ կապույտ գույնի կոստյումը... «Մասիս» ֆիրմայի...

Սաթյան - Մանրամասները պետք չեն:

Աբելյան - Մի խոսքով հայտարարել են, որ այդ իրերը պատկանում են Շավարշ Խանոյանին և անհետանալու օրը նրա հագին են եղել:

Սաթյան - Փաստաթղթե՞րը:

Աբելյան - Բոլոր փաստաթղթերը եղել են բաձկոնի գրպաններում, ինչպես նաև քսանութ
ռուբլի դրամ և կինոյի երկու տոմս՝ հենց նույն մայիսի 18-ի երեկոյան ժամը ութի
սեանսի համար:

Սաթյան - Օգտագործվա՞ծ են:

Աբելյան - Ոչ:

Սաթյան - Իսկ ո՞ւմ հետ նա պետք է կինո գնար:

Աբելյան - Չի պարզվել: Մարիամ Խանոյանը հայտարարել է, որ այդ տոմսերից տեղեկություն
չունի:

Սաթյան - Միրուհի՞ ...

Աբելյան - Բացառված է: Ճարտարապետը շատ պարկեշտ մարդու համբավ ուներ:

Սաթյան - Հը՛րմ... Ձեր մեկնակերպե՞րը...

Աբելյան - Վերսիայի՞ իմաստով... Հնարավոր է և ինքնասպանությունը, և՛ սպանությունը, և՛
դժբախտ պատահարը...

Սաթյան - Դժբախտ պատահա՞ր... ենթադրում եք, թե նա ցանկություն կունենար լողալու
գարնանային այդ եղանակին և կարող էր խեղդվել այդ մի բուռ ջրո՞ւմ...

Աբելյան - Մարդիկ կան, որ ձմեռն էլ են լողանում սառույցի մեջ բացված անցքերի մեջ: Ինչ
վերաբերում է խեղդվելուն, ապա նախ՝ վարարումներ են եղել, և ապա հնարավոր է, որ
գլուխը դիպել է քարին, կամ սառը ջրի մեջ կանգ է առել սիրտը:

Սաթյան - Այո, հնարավոր է, բայց դիա՞ կն ուր է, դիակը, ինձ դիակը բերեք:

Աբելյան - Որտեղի՞ց, ընկեր Սաթյան...

Սաթյան - Հըր՛մ... Իսկ ինքնասպանության համար ի՞նչ հիմքեր կան...

Աբելյան - Եթե դուք հոգեհացին ներկա լինեիք, կհամոզվեիք, որ այդպիսի շրջապատում
հնարավոր չէ ապրել և չմտածել ինքնասպանության մասին:

Սաթյան - Փաստերը:

Աբելյան - Ինքնասպանության վերսիան ստուգելու համար, նախ՝ մեզ անհրաժեշտ էր
իմանալ, թե ով կամ ինչը կարող էր ճանաչված ճարտարապետին, պատկանելի դիրքի
հասած ու հարգանք վայելող անձնավորությանը ինքնասպանության մղել: Այդ
նպատակով, ես սկսեցի մանրակրկիտ ուսումնասիրել նրա շրջապատը և ծանոթացա

բոլոր այն ստորագրված և անստորագիր նամակներին, որ վերջին հինգ տարում գրվել են նրա մասին:

Սաթյան - Իսկ ինչպե՞ս կռահեցիք, որ նրա վերաբերյալ նամակներ կան:

Աբելյան - Իսկ ո՞ւմ մասին չկան: Ձեր դեմ չե՞ն գրում, ի՞նչ է: Անձամբ ես քիչ առաջ վարչությունից եկա. քրքրում էին երկու ժամ:

Սաթյան - Հը՛մ... Իսկ որտե՞ղ գտաք այդ նամակները:

Աբելյան - Մի մասը հենց իր առանձնասենյակի չիրկիզվող պահարանում էր: Այդ իմաստով ինձ մեր դրվածքը շատ է դուր գալիս, ընկեր Սաթյան: Ում մասին բողոքում են, նամակներն էլի նրան են ուղարկում: Հեշտ է լինում գտնելը: Մի քանի նամակ էլ տան գրասենյակի դարակներում գտա: Իսկ հիմնական մասը ժողովրդական վերահսկողության կոմիտեում ընթացքի մեջ էր:

Սաթյան - Հետո՞ ...

Աբելյան - Բոլորն ուղարկեցի դակտիլոսկոպիկ և ձեռագրային փորձաքննության, ներկայացնելով նաև կասկածյալ հեղինակների ձեռագրերն ու մատնահետքերը:

Սաթյան - Աբելյան, իսկ ինչո՞ւ հատկապես ուսումնասիրեցիք հինգ տարվա նամակները և ոչ թե, ասենք, վեց...

Աբելյան - Որովհետև ընդամենը հինգ տարի է, ինչ մրցանակի է արժանացել նրա «Ապագայի քաղաք» կոչվող նախագիծը:

Սաթյան - Իսկ ավելի վաղ չէի՞ն գրում, ինչ է...

Աբելյան - Դե մինչ այդ նա որևէ խոշոր, աչքի ընկնող գործ չէր արել, ինչո՞ւ պետք է գրեին...

Սաթյան - Չհասկացա...

Աբելյան - Բարձրացած ճյուղերն են կտրում, ընկեր Սաթյան...

Սաթյան - Նախա՞նձ:

Աբելյան - Հայ ենք, չէ՞ ...

Սաթյան - Ավելորդ բաներ եք ասում, Աբելյան: Վկաներին դեռ չե՞ք հարցաքննել:

Աբելյան - Սպասում էի ձեր կարգադրությանը:

Սաթյան - Անձամբ ո՞ւմ եք կասկածում...

Աբելյան - Բոլորին միասին և ամեն մեկին՝ առանձին-առանձին:

Սաթյան - Եվ կարող եք մեղադրանք առաջադրել ինքնասպանության հասցնելու համա՞ր...

Աբելյան - Համաձայն հայկական ՄՍՀ քրեական օրենսգրքի 104 հոդվածի: Եթե իհարկե
բացառվի սպանության վերսիան:

Սաթյան - Ուրեմն հնարավոր է նաև, որ տեղի է ունեցել սպանություն՞ ւն...

Աբելյան - Նույնքան հավաստի է, որքան ինքնասպանության վերսիան: Նրանցից
յուրաքանչյուրը կուզենար, որ Շավարշ Խանոյանը վերացվեր ասպարեզից: Այդ են
ապացուցում մատնագրերն ու զրպարտագրերը:

Սաթյան - Գրողը տանի, յուրատեսակ մաֆիա է, ինչ է...

Աբելյան - Չեմ ուզում ավելորդ բաներ ասել, ընկեր Սաթյան...

Սաթյան - Հը՛մ... Ուրեմն դուք գտնում եք, որ հարցը պտտվում է «Ապագայի քաղաքի» շուրջը՞ :
Այդ դեպքում կարծում եմ, որ առաջինը պետք է լսել Շավարշ Խանոյանի տեղակալին:
Ինչպես էր ազգանո՞ւնը:

Աբելյան - Արմեն Զալալյանը... *(Նայում է ժամացույցին)*: Հենց հիմա մտավ ընդունարան...

Սաթյան - *(Օհժաղում է)*: Ապրեք, Աբելյան... Թող սպասի... Իսկ դուք ինձ բերեք այդ... այդ բոլոր
նյութերը...

Աբելյան - Ձեր սեղանին են, ընկեր Սաթյան... այս թղթապանակի մեջ...

Սաթյան - Հը՛մ... Եվ դուք զարմանում եք, որ ձեր մասին է՞լ են գրում...

Աբելյան - Նկատի ունեք բարձրացած ճյուղե՞րը...

(Երկուսն էլ ծիծաղում են):

ՊԱՏԿԵՐ ԵՐՐՈՐԴ

(Հակոբ Մաթյան: Ներս է մտնում Արմեն Ջալալյանը):

Ջալալյան - Բարև ձեզ:

Մաթյան - Բարև ձեզ, նստեցեք:

Ջալալյան - Շնորհակալություն: Ինչո՞վ կարող եմ օգտակար լինել:

Մաթյան - Նախ և առաջ ինձ հետաքրքրում է մի հարց. ի՞նչ է իրենից ներկայացնում «Ապագայի քաղաքը»:

Ջալալյան - «Ապագայի քաղաքը»... մի նախադասությամբ եթե ասեմ, դա ինքնատիպ մտածողության տեսակետից համաշխարհային ճարտարապետության գլոխգործոցներից մեկը կարող է համարվել:

Մաթյան - Իսկ եթե ավելի կոնկրետ:

Ջալալյան - Գիտեք ինչ, կոնկրետ հնարավոր չէ: Ամբողջ հարցն այն է, թե ինչ տեսանկյունով ենք դիտում նախագիծը: Դա նոր խոսք է, նոր հայեցակետ: Հանգուցյալ Շավարշ Տիգրանիչը գտնում էր, որ քաղաքաշինության ապագան հենց «Ապագայի քաղաքն է»: Նա գտնում էր, որ եթե մեր ընդհանուր նպատակն այն է, որպեսզի մարդիկ ապրեն համերաշխ, խաղաղ ու սիրով, ուրեմն անհրաժեշտ է, որ նրանք շատ շփվեն իրար հետ և ոչ թե թաքնվեն հաստ պատերի ետևում:

Մաթյան - Հետաքրքիր է:

Ջալալյան - Այո: Նույնիսկ հարազատները, երբ երկար ժամանակ չեն տեսնում միմյանց, օտարանում են, ասում էր նա: Իմ քաղաքում մարդիկ միշտ պետք է տեսնեն իրար, նրանք մեկմեկու պետք է հանդիպեն և՛ շենքում, և՛ ընդհանուր ճաշարանում, և՛ միկրոքաղաքի կինոթատրոնում, և՛ լվացքատանը: Ինչո՞ւ պետք է, ասում էր նա, ամեն մեկը իր նեղիկ խոհանոցում ճաշ եփի իր համար: Ճաշարանի կերակուրները քեզ չե՞նք փավարարում, ինքդ եփիր հենց ճաշարանի ընդարձակ խոհանոցում և տես, թե ուրիշները ինչ և ինչպես են եփում, սովորիր...

Մաթյան - Իսկապես ինքնատիպ է:

Ջալալյան - Այո: Բայց ամենակարևորը բնակարաններն են: Շավարշ Տիգրանիչը այնպես է նախագծել, որ ննջարաններից բացի մնացած բոլոր սենյակները գտնվեն հարևանների աչքի առաջ: Մարդիկ բնականաբար քաշվում են իրարից, ասում էր նա, ուրիշների ներկայությամբ իրենց գուսպ ու ձիգ են պահում, ավելի կիրթ են վարվում ընտանիքի մյուս անդամների հետ, ավելի համբերատար են դառնում, սիրալիր և հոգատար...

Մաթյան - Մակայն ավելի հաճախ ձևացնում են...

Ջալալյան - Ոչինչ, ասում էր Շավարշ Տիգրանիչը, թող ձևացնեն: Սկզբում կձևացնեն, կձևացնեն, իսկ հետո արդեն սովորություն կդառնա: Իսկ ո՞վ չգիտե, որ սովորությունը վերածվում է բնավորության:

Սաթյան - Մի քիչ միամիտ չէ՞: Եթե ընտանիքում վեճ ծագի, ամուսինները ննջարանում չեն՞ կարող վիճել, ինչ է...

Ջալալյան - Հենց այդ նկատառումով ննջարանները փոքրիկ են նախագծված և հետո, ասում էր Շավարշ Տիգրանիչը, ննջարանն այնուամենայնիվ այլ զգացումներ է առաջացնում մարդկանց մեջ, տրամադրում է անդորրի, խաղաղության և միասնության...

Սաթյան - Հըմ... Եթե չեմ սխալվում, դուք հենց «Ապագայի քաղաքում» եք բնակվում:

Ջալալյան - Դա բնական է: Շավարշ Տիգրանիչն ասում էր, որ կամուրջ կառուցողն առաջինը պետք է անցնի իր կամրջի վրայով: Այդ նկատառումով էլ հենց առաջին մասնաշենքում նա բնակեցրել է հիմնականում մեզ՝ ճարտարապետներին և շինարարներին... և մի քանի այլ ընտանիքների՝ փորձի համար...

Սաթյան - Եվ արդյունքը գոհացուցի՞չ է:

Ջալալյան - «Ապագայի քաղաքի» շինարարությունը դեռ ավարտված չէ, սակայն արդեն զգացվում է նոր կենցաղի բարերար ազդեցությունը:

Սաթյան - Փոխադարձ սիրո և համերաշխությա՞ն առումով:

Ջալալյան - Այո, նաև այդ առումով: Ափսոս, որ դուք ներկա չեիք գերեզմանատանը և հոգեհացի արարողությանը: Այդ պայմանական, ես նույնիսկ կասեի՝ սիմվոլիկ թաղումը «Ապագայի քաղաքի բնակիչների համերաշխության, փոխադարձ հարգանքի և սիրո վառ դրսևորումն էր: Այո, այո, ես կասեի հոյակապ, օրինակելի և նախանձելի թաղում էր...

Սաթյան - Այո, ինչ ճիշտ է ճիշտ՝ մենք հիանալի թաղել գիտենք...

Ջալալյան - «Ապագայի քաղաքում» առավել ևս...

Սաթյան - Ընկեր Ջալալյան, ես ուշադրություն դարձրի, որ դուք ամեն անգամ նշում էիք, թե Շավարշ Տիգրանիչն այսպես ասաց, Շավարշ Տիգրանիչն այսպես էր ասում: Ինչպե՞ս հասկանանք դա: Դուք ուրի՞շ կերպ կասեիք, այսինքն ձեր կարծիքն ա՞յլ է:

Ջալալյան - Շավարշ Խանոյանն իմ ուսուցիչն է:

Սաթյան - Եվ դրանով ամեն ինչ ասվա՞ծ է:

Ջալալյան - Այո: «Ապագայի քաղաքի» նախագծի համար մրցանակ ստացած հեղինակների ցուցակում իմ ազգանունը երկրորդն է:

Սաթյան - Եվ դուք երբեք նրա հետ տարաձայնությունների մեջ չե՞ք եղել:

Ջալալյան - Ստեղծագործական վեճեր շատ են եղել, բայց հարցը տարաձայնության չի հասել:

Սաթյան - Իսկ որպես մարդ, քաղաքացի, հիմնարկի պետ, գործընկեր...

Ջալալյան - Մենք իդեալական փոխհարաբերություններ մեջ էինք:

Սաթյան - Հըմ... Վերջին անգամ ե՞րբ եք տեսել նրան:

Ջալալյան - Վերջին անգամ... Վերջին անգամ... Ինչ տարօրինակ է հնչում, չէ՞... Վերջին անգամ ես նրան տեսել եմ մայիսի 18-ին, այո, այո, հենց այդ դժբախտ օրը:

Սաթյան - Երբ և ինչ հանգամանքներում:

Ջալալյան - Հիմա ասեմ... առավոտյան... նա հենց որ աշխատանքի էր գալիս, առաջինն ինձ էր զանգահարում և հրավիրում իր առանձնասենյակը՝ օրվա խնդիրները քննարկելու...

Սաթյան - Եվ ի՞նչ խնդիրներ էիք քննարկում այդ օրը...

Ջալալյան - Հիմա ասեմ... սովորական, ամենասովորական... չեմ էլ հիշում:

Սաթյան - Հիշեք, հիշեք, խնդրում եմ, դա շատ կարևոր է:

Ջալալյան - Իսկապե՞ս... Հա, մեր ճարտարապետներից մեկը ուզում էր արձակուրդ գնալ, Շավարշ Տիգրանիչը համաձայն չէր, համոզեցի:

Սաթյան - Ուրի՞շ...

Ջալալյան - Ուրի՞շ... հիմա ասեմ... հա, նա խնդրեց, որ իր փոխարեն ես մասնակցեմ շրջսովետի գործկումի նիստին:

Սաթյան - Ինչո՞ւ:

Ջալալյան - Անտրամադիր էր, թե զբաղված, հիմա չեմ հիշում: Այդպես հաճախ էր պատահում:

Սաթյան - Որ անտրամադիր էր լինում:

Ջալալյան - Ոչ, որ նրա փոխարեն ես էի մասնակցում զանազան նիստերի և խորհրդակցությունների: Դե, տեղակալը հենց դրա համար է:

Սաթյան - Իսկ այդ օրն ինչպե՞ս էր նրա տրամադրությունը: Մտազբաղ չէ՞ր: Որևէ վիշտ կամ, հոգս չունե՞ր: Որևէ տարօրինակ, արտասովոր բան չնկատեցի՞ք նրա խոսակցության կամ պահվածքի մեջ...

Ջալալյան - Հիմա ասեմ... ո՛չ, ոչ, ոչ մի տարօրինակ բան...

Սաթյան - Եվ դուք բաժանվեցիք հաշտ ու խաղա՞ղ...

Ջալալյան - Ինչպե՞ս... Այո, իհարկե, ինչպես միշտ... Սպասեցեք, դուք ենթադրում եք, թե ե՞ս եմ նրան հասցրել ինքնասպանության...

Սաթյան - Իսկ ձեզ ո՞վ է ասել, թե դա ինքնասպանություն է:

Ջալալյան - Ուրեմն սպանությո՞ւն է:

Սաթյան - Այդ բոլորը կպարզի քննությունը: Ուրեմն բաժանվեցիք հաշտ ու խաղաղ:

Ջալալյան - Այո:

Սաթյան - Իսկ Շավարշ Խանոյանի քարտուղարուհին ցուցմունք է տվել, որ ձեր հեռանալուց հետո գլխավոր ճարտարապետը փակվել է իր առանձնասենյակում և գրեթե մեկ ժամ ոչ ոքի չի ընդունել: Ի՞նչ կասեք այդ մասին... Ըստ որում, երբ բացել է դուռը, անանուխի կաթիլների հոտ է տարածված եղել սենյակում...

Ջալալյան - Ո՞վ է ասել... Մանի՞ կը... Չի կարող պատահել... Այսինքն... Շավարշ Տիգրանիչը հաճախ էր բողոքում սրտից... Գուցե...

Սաթյան - Ուրեմն դուք դրա համար առիթ չե՞ք տվել:

Ջալալյան - Ի՞նչ եք ասում: Ձեզ ծանոթ չեն մեր փոխհարաբերությունները: Նա իմ ուսուցիչն էր, և ես... ես աստվածացնում էի նրան: Ես ամենուրեք տարածում էի նրա փառքը:

Սաթյան - Եվ այդ փառքը տարածելո՞ւ նպատակով էիք անստորագիր նամակներ ուղարկում վերադաս կազմակերպություններին...

Ջալալյան - Ե՛ս... ինչպե՞ս եք համարձակվում... Մա՞ ինչ քննության ձև է... Դա գրպարտություն է... Ես կգրեմ, կբողոքեմ ուր հարկն է...

Սաթյան - Կասկած չունեմ: Բայց երբ գրեք, մեքենագրելու համար այլևս չփորձեք օգտվել ձեր հարևանուհու գրամեքենայից: Նախ այդ գրամեքենան հիմա մեզ մոտ է՝ իբրև իրեղեն ապացույց, և ապա որոշ տառեր փչացած են... ինչի է նման, որ ամենուրեք «թ» տառի փոխարեն հարցական նշան եք դնում:

Ջալալյան - Ի՞նչ գրամեքենա, ի՞նչ գրամեքենա... Գուցե հենց այդ հարևանուհին է գրել, նա էլ է մեզ մոտ աշխատում... հնարավոր չէ՞, ինչ է...

Սաթյան - Հնարավոր է, իհարկե, բայց չգիտենք ինչ անել ձեր մատնահետքերը... Գուցե ծանոթանա՞ք փորձագետի եզրակացությանը, անսխալ է մեքենագրված...

(*Լռություն*) :

Ջալալյան - Պետք չէ:

Սաթյան - Ուրեմն գուցե պատմե՞ք, թե իրականում ինչ է տեղի ունեցել սույն թվականի մայիսի 18-ին, ձեր հանդիպման ժամանակ: Ըստ որում հարկ եմ համարում պաշտոնապես զգուշացնել ակնհայտ սուտ ցուցմունք տալու համար, որը քրեապես հետապնդելի արարք է և պատժվում է օրենքով:

Ջալալյան - Ծխել կարելի՞ է:

Սաթյան - Խնդրեմ: Դետեկտիվ գրքերից և կինոնկարներից ձեզ հայտնի պետք է լինի, որ նման իրադրության մեջ թե հարցաքննողը և թե հարցաքննվողը պարտադիր կերպով պետք է ծխեն:

Ջալալյան - Լավ: Պետք չէ: Կպատմեմ... Ուրեմն մայիսի 18-ի առավոտյան ուղիղ ժամը իննին ներքին հեռախոսով ինձ զանգահարեց գլխավոր ճարտարապետը և կանչից իր առանձնասենյակը:

ՊԱՏԿԵՐ ՉՈՐՐՈՐԴ

(*Գլխավոր ճարտարապետ Շավարշ Խանոյանի առանձնասենյակը: Գրասեղան, հեռախոսներ, բազկաթոռներ, անկյունում ցածրիկ մի սեղան՝ հեռախոսի մեկ սարքով: Արմավենի, գրապահարաններ, թանձր վարագույրներ, պատերին զանազան զծագրեր, փոքրիկ վարագույր, որի տակ թաքնված է «Ապագայի քաղաքի» նախագիծը: Մենյակում հուզված ետ ու առաջ է քայլում Շավարշ Խանոյանը: Ներս է մտնում նրա տեղակալ Արմեն Ջալալյանը):*

Ջալալյան - Բարի լույս, Շավարշ Տիգրանիչ...

(*Խանոյանը շրջվում, ձեռքերը մեջքին ծալած նայում է նրան, նայում է սևեռուն, կկոցում է աչքերը, մոտենում, թեքվում է, նայում է կոշիկներին, շրջանցում է, նայում թիկունքին, նորից կանգնում է նրա դիմաց: Ջալալյանը նրա հայացքի ուղղությամբ զարմացած դիտում է իրեն. հո որևէ բան սխալ չի՞ հազել):*

Խանոյան - (*Խաչակնքում է*): Մայրս ասում էր՝ եթե սատանայի ես հանդիպում, խաչակնքիր, անմիջապես կանհետանա: Ինչո՞ւ չես անհետանում, Արմեն Ջալալյան: Դու պարտավոր ես անհետանալ...

Ջալալյան - (*Տպտալով*): Լավ տրամադրության մեջ եք, Շավարշ Տիգրանիչ: Ուրեմն օգտվենք առիթից, թույլ տվեք, որ ճարտարապետ Սանթրոպյանը արձակուրդ ստանա... Մի մերժեք:

Խանոյան - Ես ինչպե՞ս կարող եմ մերժել քեզ, սիրելի Արմեն, ես երբևիցե մերժե՞լ եմ քեզ...

Ջալալյան - Շնորհակալություն, Շավարշ Տիգրանիչ...

Խանոյան - Այ, նայում եմ քեզ, և ակամա շեքապիրյան տրամադրություն է պատում ինձ: Այ, որ այսպես նայում եմ... կարծես թե մարդ ես դու, սովորական մարդ... գլուխ ունես, մարմին, աչքեր ունես, ականջներ և նույնիսկ քիթ ունես...

Ջալալյան - Ուրեմն դուք չե՞ք կատակում: Ի՞նչ է պատահել, Շավարշ Տիգրանիչ:

Խանոյան - Երբ ներս մտար, որոշեցի ստուգել: Ասացի անպայման պոչ կունենա, որ խնամքով թաքցրել է, և փոքրիկ, ա՛յ այսքան պոզեր կունենա, որ խիտ մազերի մեջ չեն երևում և ոտքերի փոխարեն էլ, իհարկե, կճղակներ կլինեն... Բայց՝ չէ, ոչ պոզ ունես, ոչ պոչ և ոչ էլ կճղակ: Որքան էլ տարօրինակ լինի, մարդ ես դու, Արմեն Ջալալյան:

Ջալալյան - Ես արդեն սկսում եմ վիրավորվել: Ի՞նչ է պատահել, Շավարշ Տիգրանիչ, բամբասե՞լ են, ո՞ւմ եք հանդիպել առավոտ վաղ, թե՞ դարձյալ իմ մասին նամակ եք ստացել որևէ բարի կամեցողից:

Խանոյան - Կռահեցիր, ընկեր Ջալալյան, նամակ եմ ստացել: Բայց ոչ թե քո մասին «բարի կամեցողից», այլ իմ մասին, չարակամից, որը կոչվում է Արմեն Ջալալյան:

Ջալալյան - Նամա՞կ, ձե՞զ, ի՞նչ եք ասում...

Խանոյան - Ես ամբողջ գիշեր չեմ քնել, մարդ, ես ամբողջ գիշեր միջանցքի մի անկյունից մյուսն եմ քայլել...

Ջալալյան - Շավարշ Տիգրանիչ, ներեցե՞ք, բայց ես սպասում եմ բացատրության...

Խանոյան - Ուրեմն ես ողջ գիշեր միջանցքի մի անկյունից մյուսն էի քայլում ու մտածում, թե ի՞նչ եմ արել ես, որ Արմեն Ջալալյանը իմ կործանումն է ուզում... Հետո հասկացա, որ դու բոլոր հիմքերն ունեցել ես: Չե՞ որ ես դեռ ինստիտուտում, հակառակ ոմանց, քո դիպլոմային աշխատանքի ղեկավարը դարձա, ե՛ս քեզ ընդունեցի աշխատանքի նախագծային բյուրոյում, ե՛ս քեզ իմ տեղակալը դարձրի և ապահովեցի բնակարանով, ե՛ս քեզ ներկայացրեցի մրցանակի...

Ջալալյան - Շավարշ Տիգրանիչ...

Խանոյան - Ինձ համար շատ տհաճ է այս բոլորը քեզ հիշեցնելը, բայց ես ինձ թույլ եմ տալիս, որովհետև քեզ հետ խոսում եմ վերջին անգամ...

Ջալալյան - Ինչպե՞ս թե... Եվ... և նախքան ինձ աշխատանքից հեռացնելը, չե՞ք ուզում ասել, թե որն է իմ մեղքը...

Խանոյան - Վերցրու:

(Նրան է մեկնում պատճենահան թուղթը):

Ջալալյան - Սա, սա ի՞նչ է...

Խանոյան - Պահիր, պահիր լույսի դեմ ու անմիջապես կհիշես, թե դա ինչ է... Եվ սրանից հետո, երբ նման բաներ ես մեքենագրում, մի մոռացիր ոչնչացնել պատճենահան թղթերը...

Ջալալյան - *(Նայում է, օրորվում է տեղում):* Բայց, բայց... սա թյուրիմա...

Խանոյան - Ավելի մի ընկնիր, քան կաս... Ջուր խմիր, խմիր ու ասա ինձ. իսկապե՞ս ես ճահճացել եմ, ննջում եմ դավինիների վրա, իսկապե՞ս «Ապագայի քաղաքի» իմ նախագիծը պլագիատ է, ճի՞շտ է, որ ես հանուն շահի եմ բնակարան տվել մեր հիմնարկության հետ կապ չունեցող տասնվեց ընտանիքների...

Ջալալյան - *(Գլուխը խոնարհած):* Մե... մեծահոգի եղեք, Շավարշ Տիգրանիչ, թույլ տվեք, որ ես հեռանամ...

Խանոյան - Եվ դու կարո՞ղ ես հեռանալ: Առանց պատասխան տալո՞ւ:

Ջալալյան - Իսկ ի՞նչ կարող եմ ասել. ինչ էլ ասեմ, ավելի ցած չե՞մ ընկնի: Մի՞թե դուք կարող եք ներել իմ ստորությունը: Հիմա ես ինքս ամաչում եմ ինձնից, ասում եմ ինձ... Չգիտեմ, թե ինչպես եղավ, ինչ պատահեց ինձ, ուղեղի մթագնում էր, թե...

Խանոյան - Ուրեմն սա առաջի՞ն դեպքն է, որ գրել ես իմ դեմ:

Ջալալյան - Իհարկե:

Խանոյան - Բայց քո բարձրացրած, այսպես ասած, հույժ հրատապ հարցերի առթիվ երեք անգամ արդեն հանձնաժողով է եկել մեզ մոտ՝ փաստերն ստուգելու... Երեք անգամ ես բացատրագիր եմ գրել, երիցս նվաստացել եմ...

Ջալալյան - Երևի ուրիշներն են գրել, Շավարշ Տիգրանիչ... Իմ մասին քի՞չ են գրել:

Խանոյան - Նույն գրամեքենայո՞ւ... Ես այդ նամակներն ամենայն խնամքով պահում եմ ինձ մոտ... ցույց տա՞մ: Դե խոսիր, մարդ աստծո, մի բան ասա, արդարացիր, չե՞ որ աշխարհում ոչ մի բան աննպատակ չի լինում: Ասա, որ քեզ համոզել են, ստիպել են, ասա, որ պատճառ ունեիր ինձ ատելու: Որևէ բան ասա... թե չէ մի՞թե հնարավոր է հենց այնպես, առանց որևէ շարժառիթի, տարիներ շարունակ թիկունքից հարվածել մարդու...

Ջալալյան - Թող այդպես լինի: Այլևս միևնույն է, ինչ ուզում եք մտածեք, բայց ես կասեմ:

Խանոյան - Դե ասա, ասա, ի՞նչն է եղել պատճառը:

Ջալալյան - Նախանձը:

Խանոյան - Նախա՞նձը:

Ջալալյան - Նախանձը: Մի զարմացեք, ես ամբողջ կյանքում նախանձել եմ ձեզ...

Խանոյան - Սպասեցեք, բայց ես ե՞րբ եմ առիթ տվել...

Ջալալյան - Իսկ դրա համար ի՞նչ առիթ է պետք: Ես նախանձել եմ ձեզ դեռ վաղուց, դեռ այն ժամանակ, երբ դուք իմ մասին տեղեկություն չունեիք, նախանձել եմ ձեր տաղանդին, նախանձել եմ, որ ընդամենը երեք տարում ավարտեցիք ինստիտուտը, նախանձից թունավորվել եմ, երբ թեկնածուական դիսերտացիայի համար ձեզ միանգամից դոկտորի կոչում շնորհեցին... խելագարվել եմ, երբ ձեր նախագիծը պետական մրցանակի արժանացավ...

Խանոյան - Բայց ես փառքի չեմ ձգտել, ես չեմ մտածել արդյունքների մասին, ես աշխատել եմ...

Ջալալյան - Ես էլ եմ աշխատել, բայց ոչ մի բան հեշտությամբ չի տրվել ինձ, ինչպես ձեզ: Ես փող տալով եմ բարձրացել, ես անընդհատ թիկունքներ եմ փնտրել, հաճոյացել, սողացել ու գալարվել եմ: Ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ: Եվ համոզվել եմ, որ եթե չլինեիք դուք, բոլորովին այլ կերպ կդասավորվեր իմ կյանքը: Ե՛ս կգնայի առջևից, ի՛մ նախագիծը մրցանակի կարժանանար, ի՛նձ դեպուտատ կառաջադրեին, ե՛ս կլինեի գլխավոր ճարտարապետը, ի՛նձ կփնտրեին իբրև թիկունք...

Խանոյան - Բայց... բայց դա զարհուրելի է, դա... դա հրեշավոր մտածողություն է... Այդ մտածողությամբ կարելի է նույնիսկ մարդ սպանել...

Ջալալյան - Դուք ուզում էիք պատճառն իմանալ, ահա՛ պատճառը: Եվ ինչո՞ւ եք այդքան զարմանում: Մի՞ թե ես նախանձողներից առաջինն եմ: Հիշեք «Մոցարտն ու Սալյերին»: Ո՞րն էր Սալյերիի մեղքը: Որ նախանձը նրանից վե՞ր էր...

Խանոյան - Իսկ Մոցարտի՞ մեղքը որն էր:

Ջալալյան - Նրա հանճարը: Բոլորն էլ համոզված են, որ եթե իրենց առջևից գնացողը չլիներ, իրենք կլինեին առաջինը: Բոլորն էլ այդպես են մտածում, միայն թե ոչ բոլորը կարող են խոստովանել այդ...

Խանոյան - Եվ դու իմ ուսանողն ես եղել...

Ջալալյան - Այո:

Խանոյան - Եվ դու իմ ուսանողն ես եղել...

Ջալալյան - Այո:

Խանոյան - Հին, ազնիվ ժամանակներում քեզ նման աշակերտ ունեցող ուսուցիչը
ինքնասպանություն կգործեր: Գնա:

(Պատուգա):

Գնա՛...

Ջալալյան - Դիմո՞ւմ գրեմ... թե մտադիր եք ինձ հանձնել քննչական մարմիններին:

Խանոյան - Գնա...

ՊԱՏԿԵՐ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

(Հակոբ Սաթյանի առանձնասենյակը: Քննիչը խոսում է հեռախոսով: Ներս է մտնում Յուլյա Աբելյանը):

Սաթյան - Դժբախտաբար ոչինչ չեմ կարող ասել: Որոնումները շարունակվում են: Այո:
Միրելի ընկեր, եթե ասեղ լիներ, հավանաբար արդեն գտած կլինեինք, մարդկանց հետ
ավելի դժվար է: Գիտեմ, զիտեմ, որ պատասխանը ես եմ տալու, առաջին անգամը չէ:
Հարգանքներս:

Աբելյան - Ճարտարապետի համա՞ր էին հետաքրքրվում:

Սաթյան - Հա: Տեր աստված, ինչ հեշտ է վերևից կարգադրելը... Ի՞նչ եղավ... չգտա՞ք...

Աբելյան - Բհարկե, հեշտ է...

Սաթյան - Ի՞նչն է հեշտ...

Աբելյան - Վերևից կարգադրելը...

Սաթյան - *(Ծիծաղում է):* Ինչ ճիշտ է՝ ճիշտ է:

Աբելյան - Չկա, ընկեր Սաթյան, ի՞նչ անենք: Կամակոր կնոջ անեկդոտի նման, նույնիսկ
հոսանքն ի վեր էլ ենք փնտրել:

Սաթյան - Համամիութենական հետախուզումի՞ց ինչ լուր:

Աբելյան - Տաշքենդում ու Աստրախանում բռնել են երկու կասկածելի մարդու, բայց արտաքին
տվյալները չեն համապատասխանում:

(Ներս է մտնում Մազդան, դուռը մնում է բաց):

Մագդա - Բարև ձեզ, գա՞մ:

Աբելյան - Դուռը փակիր, Մագդա:

Մագդա - Փակեմ, ցավդ տանեմ:

Սաթյան - Նստեք: Տիկին Մագդա, մեզ հետաքրքրում է, թե ինչ փոխհարաբերությունների մեջ էք եղել «Ապագայի քաղաքի» գլխավոր ճարտարապետ Շավարշ Խանոյանի հետ:

Մագդա - Վայ, գետինը մտնեմ, թե ես նրա հետ հարաբերությունների մեջ եմ եղել: Հարևան մարդ էր. բարև էինք տալիս, բարև առնում:

(Աբելյանը ժպտում է):

Սաթյան - Հըմ... Երբեք բողոք կամ նամակ գրե՞լ էք նրա դեմ:

Մագդա - Գրել եմ, ո՞նց չեմ գրեր Դուք լինեիք, չէի՞ք գրի: Մի տարի է, ինչ պարապ-սարապ ման եմ գալիս, ինչքան ետ գցած փող ունեի՝ հանեցի: Մենք էլ մարդ ենք, չէ՞, մենք էլ ենք տուն պահում... Աբելյան ջան, դու հո լավ գիտես...

Աբելյան - Ընկեր Սաթյանին դիմիր, Մագդա...

Մագդա - Դիմեմ, ցավդ տանեմ... Ընկեր Սաթյան ջան, իբրև թե «Ապագայի քաղաքը» սարքելուց առաջ ես էնտեղ մի փոքրիկ տրիկոտաժի ցեխ ունեի: Չորս մեքենա: Իվանովո-Վոզնեսենսկի քաղաքից էի բերել:

Աբելյան - Դո՞ւ էիր բերել:

Մագդա - Բա ո՞վ, ցավդ տանեմ:

Սաթյան - Սպասեցեք, իսկ ձեր այդ... ցեխը պետական չէ՞ր:

Մագդա - Չէ, կենցաղինն էր:

(Աբելյանը թեքվում, շշնջում է Սաթյանի ականջին):

Սաթյան - Եթե կենցաղ-սպասարկման վարչությանն էր, ինչո՞ւ մեքենաները վարչությունը չէր տրամադրում...

Մագդա - Տո, նրանք բան են տալի՞ս, ընկեր Սաթյան ջան, մի հատ երաշխավորագիր են տվել ու վերջ, շենքն էլ ենք մենք գտնում, ռեմոնտն էլ ենք մենք անում, մեքենաներն էլ ենք մենք ճարում, թելն էլ ենք մենք բերում... ինչքան փող ունեինք, գործի մեջ դրեցինք... Քանդվեցինք...

Սաթյան - Հետո՞:

Մագդա - Էլ հետո՞ մնաց, ընկեր Սաթյան ջան, Շավարշ Խանոյանը իմ ցեխը գցեց պլանի տակ ու քանդեց: Հարյուր անգամ ասացի՝ ընկեր Խանոյան ջան, էդ քո ապագայի քաղաքում մարդիկ հո տկլո՞ր չեն ման գալու, մի անկյուն էլ ինձ տուր՝ մեքենաներս դնեմ: Չէ ու չէ, ասաց, իմ նախագծում տրիկոտաժի արտադրամաս նախատեսված չէ: Ես էլ սկսեցի գրել: Ու իրեն էլ ասացի. ինձ Մագդա կասեն, էնքան կգրեմ՝ հոգիդ դուրս կգա: Ոնց որ ինձ ես տանջում, էնպես էլ ես քեզ կտանջեմ, էնքան կոմիսիա կբերեմ, որ անիծես նախագիծդ գծելու օրը: Հո մութ չի՞: Բանվորի երկիր է: Էն օրն էլ թերթում էր գրված՝ ամեն մի նամակի ետևում մարդ է կանգնած:

Արեյան - Ա՛յ Մագդա, բա որ էդպես ասում էիր, ինչո՞ւ էիր հոնգուր-հոնգուր լաց լինում:

Մագդա - Որտե՞ղ, ցավդ տանեմ:

Արեյան - Գերեզմանատանը:

Մագդա - Հա... Դե դա գրելու հետ ի՞նչ կապ ունի: Մարդ էր, էլի, հարևան էր: Հետո, որ ճիշտն ասեմ, շորերը որ թաղում էին, ավելի շատ մայկայի վրա լացս եկավ: Ախր էդ մարդը մի կարգին մայկա էլ չունեիր...

(Արեյանը ծիծաղում է):

Սաթյան - Հըմ... Դուք նրա հետ հանդիպե՞լ էք սույն թվականի մայիսի 18-ին, որտեղ և ինչ հանգամանքներում...

Մագդա - Էդ ո՞ր օրն է, ցավդ տանեմ:

Սաթյան - Շավարշ Խանոյանի անհետանալու օրը:

Մագդա - Հա, բայց ոչ մի հանգամանք էլ չի եղել, ցավդ տանեմ, ընդամենը մի բռնակռուկ նրա առանձնասենյակն եմ մտել, մի բան եմ ասել ու դուրս եմ թռել... Առանձնասենյակում ի՞նչ հանգամանք պիտի լիներ...

Արեյան - Շտապում ես, Մագդա, քեզանից առաջ ինչ-որ ուրիշ բան է դուրս թռել...

Մագդա - Ի՞նչ, Արեյան ջան...

Արեյան - Ավելի ճիշտ կլինի, եթե ինքդ պատմես...

Մագդա - Է՞դ ով է հասցրել... Ա՛յ մարդ, էսպես էլ երկի՞ր կլինի... Բա մարդ չկարողանա՞ մի գործ բռնել, մի բան անել, որ ուրիշ մարդ չտեսնի, չխոսի... Ամբողջ աշխարհն «Ապագայի քաղաք» է դառել, տանդ մեզ էլ չես կարողանում հանգիստ հաց ուտել, ոնց որ կայարանում նստած լինես... Մի հարևան ունեինք, շատ փող ուներ, չէր կարողանում հանգիստ ծախսել: Որ հարևանները չնախանձեն ու մատերիալ չգրեն, նուրբար ձմերուկը ննջարանում էր ուտում, վերմակի տակ, խորովածը վաննայում էր անում: Չղիմացավ, դարդից մեռավ... Խեղճ մարդը մեռնելուց առաջ իր համար մի շքեղ

դագաղ էր պատվիրել պղնձից ու կարմիր փայտից, ատլասով ու ծոպերով... Կինն ու երեխաները վախեցան օրը ցերեկով էդ դագաղը փողոց դուրս բերել, գիշերը թաղեցին մարդուն...

Մաթյան - Եվ ուրեմն մայիսի 18-ին...

Աբելյան - 119 հոդվածը գիտես, չէ՞, սուտ ցուցմունք տալու մասին:

Մագդա - Գիտեմ, գիտեմ, ցավդ տանեմ, առաջին անգամ չի, բոլոր հոդվածներն էլ գիտեմ...
Հիմա անգրագետ մարդ չկա...

Աբելյան - *(Մեկուսի)*: Մեր դժբախտությունն էլ դա է...

Մագդա - Ի՞նչ... հա, պատմեմ, պատմեմ...

ՊԱՏԿԵՐ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

(Շավարշ Խանոյանի առանձնասենյակը: Գլխավոր ճարտարապետը ետ ընկած, գրեթե կիսապառկած է աթոռին: Աղմուկով ու վիճելով ներս է ընկնում Մագդան):

Մագդա - *(Դռան կողմը)*: Վայ, սպասիր, քուր ջան, ասում եմ՝ լրիվ անձնական գործ է: Վայ... բարև ձեզ, ընկեր Խանոյան... *(հոտ է քաշում)*: Էս ի՞նչ է պատահել... *(Տեսնում է սրվակը)* կորվալով եք խմել, հա՞ ... քոռանամ ես, վալկորդին չե՞ք ճարում: Բա ինչի՞ ինձ մի բերան բան չէիք ասում... Իրիկունը կուղարկեմ, ցավդ տանեմ... Իսկ պերսանտին չե՞ք ուզում...

Խանոյան - Ձեզ ի՞նչ է պետք, Մագդա:

Մագդա - Ինձ ոչինչ էլ պետք չի, ընկեր Խանոյան ջան, ժողովրդին է պետք: Բա դուք չե՞ք տեսնում, որ էս ժողովրդի հագին արդեն բան չկա: Իսկ իմ մեքենաները ժանգոտում են: Որ ի՞նչ: Կոմիսիոն խանութներում մարդիկ իրար գլուխ են ջարդում արտասահմանյան մի քոստո փալասի, մի մայկայի համար: Վրան մի նկար են տպում, կամ գրում «Այ լավ յու» ու հիսուն ռուբլով վաճառում: Բա եղա՞վ: Բա մեր ժողովուրդը մեղք չի՞: Բա մեր նամուսն ո՞ր մնաց: Ճիշտ էր ասում ընկեր Սուքիասյանը: Ե՞րբ պետք է մենք էլ պետական մտածողություն ունենանք:

Խանոյան - Ընկեր Սուքիասյան՞ն ով է:

Մագդա - Իմ դատապաշտպանն էր, ցավդ տանեմ: Հիմա էլ դո՛ւք եղեք իմ դատապաշտպանը: Մի տեղ տվեք, թողեք, որ աշխատեցնեմ իմ մեքենաները, ափսոս եմ, չէ: Չորս մեքենա է, մեխանիկն էլ հետը հաշված հինգ մարդ հիմա չի աշխատում: Էդպես եք անում, որ արտասահմանում ասեն, թե մե՞զ մոտ էլ գործազուրկներ կան: Ե՞րբ պետք է մենք էլ

պետական մտածողություն ունենանք: Թողեք աշխատեցնեմ, ցավդ տանեմ, գործեմ, կարեմ, հազցնեմ մարդկանց, գետինը մտնեմ, թե սուտ եմ ասում, մայկաների վրա ձեր նկարը կտպեմ, մենակ թե մի անկյուն տվեք...

Խանոյան - Ի՞նչ եք ուզում ինձանից, Մագդա, սկզբում դուք էիք խնդրում, թե մի բան արեք, որ իմ տունն էլ պլանի տակ ընկնի: Չէիք խնդրում:

Մագդա - Խնդրում էի, ցավդ տանեմ...

Խանոյան - Դե մենք էլ քանդեցինք, հողաշեն, խարխուլ մի սենյակի փոխարեն ձեզ երեք սենյականոց բնակարան ենք հատկացրել...

Մագդա - Բա մեքենանե՞րս: Ես կարծում էի, որ եթե քանդեք, իմ մեքենաների համար էլ մի սիրուն շենք կսարքեք... թե չէ կթողնե՞իք քանդեիք տունս, սպանեիք էլ դուրս չէի գա: Ինձ բուլդոզերով էլ իմ տնից չէիք հանի: Ինձ Մագդա կասեն: Ես բանվոր եմ, է՛, բանվոր, իսկ էս երկիրը բանվորի երկիր է, ձեզ ոչ մեկը չի թողնի, որ նեղացնեք բանվոր դասակարգին: Ես ուզում եմ արտադրանք տալ, իսկ...

Խանոյան - Բավական է, բավական է, ընկեր Խաչատրյան, ձեր դատողությունները հայրենական տեքստիլ արդյունաբերության զարգացման հեռանկարների մասին ինձ վաղուց հայտնի են ձեր բազմաթիվ բողոք նամակներից...

Մագդա - Եվ էի կգրեմ: Մի քանիսը դեռ ճանապարհին են: Կարծում եք լռելո՞ւ եմ, ցավդ տանեմ, հա՛ գրելու եմ...

Խանոյան - Ոչնչով օգնել չեմ կարող...

Մագդա - Կարող եք, ցավդ տանեմ, կարող եք, հետո ախր ինչի՞ գրեմ, դուք էլ մեղք եք, չէ՞: Ինչի էս չգիտե՞մ, թե ինչքան դժվար է էդ ստուգողներին ճանապարհ դնելը: Մեզ մոտ էլ էին գալիս, չէ՞: Ես չեմ ուզում գրել, ինձ ինչի՞ եք ստիպում... Ախր ձեր ձեռքին է, չէ՞: Գիծն էսպես մի տարեք, էնպես տարեք...

Խանոյան - Լսեք, տիկին, քանի՞ անգամ ասեմ՝ դա հնարավոր չէ:

Մագդա - Ինչի՞, ցավդ տանեմ...

Խանոյան - Տե՛ր աստված... հենց թեկուզ միայն նրա համար, որ մեր «Ապագայի քաղաքի» կողքին տրիկոտաժի հսկա գործարան է կառուցվելու:

Մագդա - Վայ, բա դուք նրանց արտադրանքը չե՞ք տեսել, ընկեր Խանոյան ջան, բա նրանց ապրանքը կարելի՞ է համեմատել մեր ցեխերի արտադրանքի հետ...

Խանոյան - Լսեք, Մագդա, տիկին, ընկեր Խաչատրյան, էս ձեզ հայերեն եմ ասում...

Մագդա - Հայերեն մի ասեք, ցավդ տանեմ, ռուսերեն ասեք, ասեք՝ դա, ինձ հերիք է: Մենակ ասեք դա:

Խանոյան - *(Իրեն կորցրած):* Նեո... չի լինի, անհնարին է, նեվազմոժն... Ի՞նչ եք ուզում ինձանից... նախագիծը ընդունված է, հաստատված է վերններում... Ես ի՞նչ կարող եմ անել...

Մագդա - Ասեմ, ասեմ, ցավդ տանեմ... Դե ինչ ասեմ, ես կին եմ, Վասակս էլ խանդոտ է, շատ խանդոտ է, ես չեմ կարողանա ձեզ հետ սեղան նստել...

Խանոյան - Ի՞նչ սեղան...

Մագդա - Ասեմ, ասեմ, ցավդ տանեմ, էդպես վեր-վեր մի թռեք, ձեր սիրտը լավ չի, չէ՞, հանգիստ... ասում եմ՝ սա վերցրեք, էն վերնինների հետ սեղան կնստեք, կուտեք, կխմեք, կխոսեք ու մի երկու բառ էլ իմ մասին կխոսեք, իմ մեքենաների մասին, ժողովրդի մասին, ախր ժողովուրդը մեղք է, չէ :

(Դիմացն է դնում կապոցը):

Խանոյան - Մա ի՞նչ է:

Մագդա - Փող է, փող...

Խանոյան - Ի՞նչ...

Մագդա - Վայ, փող է, ասում եմ... փող չե՞ք տեսել...

Խանոյան - *(Բռնում է սիրտը, ընդոստ վեր է թռչում, սեղանից վերցնում է կորվալուի սրվակը, ուղղակի բերանն է տանում):* Մա - մա... Մանիկ... *(քարտուղարուհուն փորձում է կանչել):*

Մագդա - Վա՛յ, ջրով խմեք, էդ ի՞նչ եք անում, ցավդ տանեմ... ջուր բերե՛մ...

Խանոյան - *(Սեղանից վերցնում է կապոցը, բռնում է՝ ասես կարիճ է բռնում, արագ - արագ տանում, բացում է դուռը, նետում է):* Դ - դուրս... դուրս... սրիկաներ, սրիկաներ...

Մագդա - *(Նետվում է դեպի դուռը):* Վա՛յ... փողերս... փողերս...

ՊԱՏԿԵՐ ՅՈՒԹԵՐՈՐԴ

(Հակոբ Մաթյանի առանձնասենյակը: Մագդան հենց նոր դուրս է եկել: Ցուլակ Աբեյանը ծիծաղում է ինքնիրեն: Մաթյանը խոժոռված նայում է դռանը):

Սաթյան - Չեմ հասկանում, Աբելյան, ծիծաղելու ի՞նչ կա:

Աբելյան - *(Չկարողանալով զսպել ծիծաղը)*: Ներեցեք, ընկեր Սաթյան, գիտե՞ք ինչու հանկարծ ծիծաղս եկավ: Որ այս Մազգա կոչվածը իր մեղքը չի հասկանում:

Սաթյան - Չի՛ հասկանում...

Աբելյան - Հաստատ չի հասկանում: Եթե հասկանար, ինչո՞ւ պետք է բացեիրբաց պատմեր, թե ոնց է ապօրինի ճանապարհով մեքենաներ ու թել ձեռք բերել: Ինչպես է փորձել կաշառել գլխավոր ճարտարապետին: Ամբողջ հարցն այն է, որ նա համոզված է, թե իր արարքների մեջ ոչ մի կրիմինալ չկա: Ընդհակառակը, չզգացի՞ք, նա խորապես զարմացած է, որ Շավարշ Խանոյանը դրամ չի ընդունել: Ինչո՞ւ: Որովհետև ուրիշները վերցնում են: Որովհետև ուրիշները կանխիկ գումարով պետական մեքենաներ են վաճառում: Որովհետև ուրիշները գործարանից թելն այնպես հանգիստ են դուրս բերում, ասես իրենց տնից են տանում: Որովհետև Մագդայի հիմնարկի պետը նրան ոչ մեքենա է տալիս, ոչ էլ թել, բայց փոխարենը արտադրանք է պահանջում և ոչ միայն արտադրանք, այլև շահույթի մի մասը: Եվ Մագդա Խաչատրյանին այս ամենը չի զարմացնում, որովհետև նրա համար սովորականը, բնականը, նորմալը դա է:

Սաթյան - Բայց դա սարսափելի է:

Աբելյան - Այո, սարսափելի՛ն հենց դա է: Դե ես գնացի, ընկեր Սաթյան:

Սաթյան - Ո՞ւր:

Աբելյան - Այնուամենայնիվ ուզում եմ ստուգել հանգուցյալի... ներեցեք, գլխավոր ճարտարապետի մեքենան:

Սաթյան - Ինչո՞ւ:

Աբելյան - Մայիսի 18-ից հետո ավտոմեքենան աշխատանքի դուրս չի եկել: Իմիջիայլոց հարցրեցի վարորդին, կմկմաց, սկզբում ասաց, թե հիվանդ էր... իսկ հետո էլ, թե մի թեթև վթարի մեջ է ընկել և ավտոմեքենայի դիմապակին ջարդվել է: Նորը չի գտնում:

Սաթյան - Հետաքրքիր է: Ուրեմն ենթադրում եք... Սոկրա՞տն է:

Աբելյան - *(Տարածում է ձեռքերը)*: Ի՞նչ իմանաս, ընկեր Սաթյան: Մի՞թե հնարավոր չէ: Որ հան... Շավարշ Խանոյանը աշխատանքից հետո ոտքով է գնացել տուն, այդ մասին վկայություն է տալիս միայն Սոկրատը: Իսկ գուցե ուրի՞շ կերպ է եղել: Գուցե աշխատանքից հետո, բարկացած և հուզված գլխավոր ճարտարապետը մտադրվել է զբոսնել ավտոմեքենայով, հանգստացնել նյարդերը...

Սաթյան - Եվ ճանապարհին անակնկալ վթար: Շավարշ Խանոյանը զոհվում է տեղն ու տեղը: Վարորդ Սոկրատը գլուխը կորցրած ելք է փնտրում: Հետո ձեռքը խփում է ճակատին, ավտոմեքենան քշում է Հրազդանի ձորը, մեքենայից հանում է գլխավոր

ճարտարապետի դիակը, մերկացնում է, ամոթխածությունից ելնելով թողնում միայն վարտիքը, թեթևակի ճոճելով դիակը գետն է նետում, իսկ հագուստները ափին թողնելով, սլանում տուն: Այո՞ :

Աբելյան - Այո: Մի՞ թե չէր կարող հենց այդպես էլ լինել, ընկեր Սաթյան:

Սաթյան - Դետեկտիվներ շա՞տ եք սիրում, Աբելյան...

Աբելյան - Խելագարվում եմ, ընկեր Սաթյան, նույնիսկ միլիցիայի տեղամասային տեսուչների մասին գրված ամենահիմար ակնարկներն եմ կարդում:

Սաթյան - Հըմ... Կներեք, Աբելյան, բայց երևում է: *(Օրծաղում է):*

Աբելյան - Իզուր եք ծիծաղում, ընկեր Սաթյան, մեր գործի մեջ ամեն ինչ էլ հնարավոր է: Առիթներ շատ եմ ունեցել, երբ վերջում ծիծաղել եմ ես...

Սաթյան - Դե, լավ, լավ, մի նեղացեք, սիրելի Աբելյան, ինձ հունից հանեց այդ Սագրան: Միայն թե հիմա մի հեռացեք, լա՞վ, ես չեմ ուզում մենակ զրուցել Արզամ Խանոյանի հետ: Նրան էլ լսենք, հետո...

Աբելյան - Եղավ:

Սաթյան - *(Մեղեկտորով):* Արզամ Խանոյանը եկե՞լ է: Հրավիրեք ներս:

(Դուռը բացվում է, ներս է մտնում Արզամ Խանոյանը: Լուռ մտտենում է սեղանին, նստում բազկաթոռին, ետ ընկնում, ոտքը , դնում ոտքին):

Սաթյան - Բարև ձեզ, Արզամ Խանոյան:

Արզամ - Բարև:

Աբելյան - Ահա՛ հանցագործը:

Վարագույր

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

(Սաթյանի առանձնասենյակը: Սաթյան, Աբելյան, Արզամ):

Աբելյան - Ահա՛ հանցագործը:

Արզամ - Ե՛ս... Դուք հո չե՞ք խելագարվել:

Սաթյան - Հանգիստ, հանգիստ, Աբելյան... Ես ուզում եմ, որ մենք անկեղծ խոսենք իրար հետ, Արզամ: Ի՞նչ եք մտածում ձեր հոր հետ կապված այդ... դժբախտության մասին: Ի՞նչ կարող է պատահած լինել:

Արզամ - Ես շա՛տ գիտեմ:

Սաթյան - Ո՞վ կարող է ավելի լավ ճանաչել Շավարշ Խանոյանին, քան նրա միակ որդին: Եթե նա ինքնասպան է եղել, ո՞վ կարող էր նրան հանել հավասարակշռությունից, եթե նրան սպանել են, ո՞վ կարող էր ձեռք բարձրացնել նրա վրա:

Արզամ - Բա ասում են խեղդվե՞լ է:

Սաթյան - Իսկ ձեր հայրը լողալ չգիտե՞ր:

Արզամ - Ես շա՛տ գիտեմ:

Սաթյան - Երբևէ միասին ծովափում չե՞ք եղել, Սևանում չե՞ք լողացել:

Արզամ - Ինչի՞, ընկեր չունե՞մ, որ հորս հետ ծովափ գնայի:

Աբելյան - Քննիչի հարցերին կարգին պատասխանիր, ա՛յ տղա:

Արզամ - Պատասխանում եմ, էլի, հանցագործն էլ ո՞նց պիտի պատասխանի:

Սաթյան - Շա՛տ էիք սիրում ձեր հորը...

Արզամ - Իր հորն ո՞վ չի սիրում:

Աբելյան - (Տեղից վեր կենալով): Դո՛ւ... դու չես սիրում քո հորը, դու, հենց դու ես նրա կործանման պատճառը: Եթե ես քեզ նման լակոտ ունենայի, կգնդակահարեի իմ ձեռքով:

Արզամ - Նա ինձ հետ եղպես խոսելու իրավունք ունի՞, ընկեր քննիչ:

Աբելյան - Ե՛ս իրավունք չունեմ:

Սաթյան - Ընկեր Աբելյան...

Աբելյան - Ե՞ս իրավունք չունեմ: Եթե ես չլինեի, դու հիմա վաղուց բանտում կլինեիր, տղա:
Հանուն հորդ, հանուն այդ մեծ ու պատվավոր մարդու տասն անգամ քեզ բաց եմ թողել:

Արգամ - Ջահել եմ եղել, սխալվել եմ: Ո՞վ չի սխալվում: Բա ձեր գործը մեզ ուղղելը չէ՞: Բա ձեզ
ինչի՞ համար են աշխատավարձ տալիս: Բա էլ պրոֆիլակտիկան ո՞ր մնաց:

Սաթյան - Եվ հիմա ինչ, ուղղվե՞լ եք:

Արգամ - Ուսանող եմ, էլ ի՞նչ եք ուզում:

Սաթյան - Բանաստեղծություններ գրո՞ւմ եք:

Արգամ - *(Փոքր - ինչ շփոթվելով)*: Փոքր ժամանակ ո՞վ չի գրել:

Սաթյան - Իսկ հիմա չե՞ք գրում:

Արգամ - Փորձում եմ, բայց չի ստացվում: Իսկ, ի՞նչ է, ինձ կանչել եք, որ ստեղծագործական
խորհուրդներ տա՞ք: Չգիտեի, որ գրողների միությունը դատախազությունում էլ է
գրական կոնսուլտանտ պահում:

Աբելյան - Ա՛յ տղա...

Սաթյան - Չեք սխալվում, Արգամ: Իրոք ես ուզում եմ խորհուրդ տալ ձեզ: Մի թողեք գրելը: Ձեզ
մոտ ակնհայտորեն ստացվում է: Իհարկե, զգացվում է փորձի և կրթության պակասը:
Հանգե՞րը տեղ-տեղ շինճու և բռնագրոսիկ են, բայց դուք շնորհք ունեք: Ձեզ հաջողվում
են հատկապես երգիծական ոճի գործերը...

Արգամ - Դուք իմ գրածները ե՞րբ եք կարդացել, որ...

Սաթյան - Եղա՞մ: Դեռևս ոչ մի քննադատ ձեր ստեղծագործությունները այնքան ուշիուշով չի
ուսումնասիրել, որքան ես: Կարդացել եմ մատիտը ձեռքիս, ընդգծելով: Ես կարող եմ
նույնիսկ անգիր արտասանել որոշ կտորներ: Դուք շատ վատ կարծիք ունեք ձեր
ընթերցողների մասին, եթե սկզբից վերնագիրը դնում եք. «Մոդեռն նախագծի արխաիկ
հեղինակը», իսկ հետո ջնջում ու դարձնում «Նորաճ քաղաքի հնաճ
ճարտարապետը»:

Արգամ - *(Ասես փորձելով փախչել)*: Ո՞վ է ասում, ո՞վ է ասում...

Սաթյան - Իսկ ինչ վերաբերում է բուն բանաստեղծությանը, ապա լավ կլինի, եթե ընկեր
Աբելյանը արտասանի, նա ասմունքողի որոշակի տվյալներ ունի: Խնդրեմ, Աբելյան...

Աբելյան - *(Մաքրում է կոկորդը)*: Ո՞վ է այս դեսպոտն ու նորաթուխ խանը: Հարցրեք և կասեն՝
Շավարշ Խանոյանը: Շա՛ն լակոտ...

Արգամ - *(Խուճապի մեջ)*: Մի վիրավորեք: Ինչեր եք հնարում: Ինչ ուզեք, կասեք, էլի...

Սաթյան - Մա ձե՞ր ձեռագիրն է... *(Մեկնում է մի թուղթ)*:

Արզամ - Ոչ, ոչ, ոչ...

Աբելյան - Այ տղա, նայիր, նոր ասա...

Արզամ - Մա ի՞նչ է: «Խնդրում եմ հաշվի առնել իմ ջահելությունը, ներել և քրեական գործ չհարուցել»...

Աբելյան - Հիշո՞ւմ ես, երբ ես գրել...

Արզամ - Հա, որ կռվել էինք... Հետո... դուք թելադրեցիք, ես էլ գրեցի... Բայց սա ի՞նչ կապ ունի...

Սաթյան - *(Մեկնում է մի ուրիշ թուղթ)*: Իսկ սա՞ ում ձեռագիրն է:

Արզամ - Ես ի՞նչ գիտեմ:

Սաթյան - Իսկ դուք համեմատեք, տեսեք: Ինչքան էլ փորձել եք կեղծել ձեռագիրը, բայց որոշ տառեր ուղղակի նույնն են, նայեք, մենք ընդգծել ենք... Բայց քանի որ մասնագետ չենք, խնդրել ենք, որ ձեռագրային փորձագետը տա իր պաշտոնական եզրակացությունը:

(Մեկնում է երրորդ թուղթը):

Աբելյան - Կարդա, կարդա, նորաթուխ բանաստեղծ...

Արզամ - *(Վերցնում է եզրակացությունը, բայց ոչ թե կարդում, այլ ժամանակը օգտագործում է իր պատասխանը մտածելու համար: Եվ հանկարծ ասում է երեխայի նման)*: Լավ եմ արել:

Աբելյան - Ի՞նչ:

Արզամ - Լավ եմ արել:

Սաթյան - Զրպարտել եք ձեր հորը, վարկաբեկել եք նրան և դեռ գտնում եք, որ լավ եք արել:

Արզամ - Իսկ նա ե՞րբ է ինձ համար հայր եղել, է՛... Հայրեր չե՞նք տեսել, ինչ է: Ուրիշներն էլ ասեն հայր ունեն, ես է՞լ... Լողալու մասին էիք հարցնում, մի անգամ ինձ ծովափ չի տարել, մի անգամ որսի կամ ձկնորսության չի տարել, մի անգամ ռեստորան չի աշխատում: Հենց խնդրել եմ, ասել է՝ աշխատում եմ: Աշխատո՞ւմ է: Ուրիշները չեն աշխատում: Կամ նրա աշխատանքից ի՞նչ օգուտ. մայրս որ չլինեմ, ես վաղուց տնից փախած կլինեի...

Աբելյան - Բանտում կլինեիր, բանտում...

Արգամ - Իսկ բանտում ավելի լավ չի՞: Կամ ի՞նչ տարբերություն: Իմ դասընկերները բոլորը ջինսեր են հագնում, ֆիրմա վերիսեր, ֆիրմա մայկաներ, կաշվե կուրտկաներ...

Աբելյան - Այ տղա, ո՞ր տեղից առնենք, մենք ինչքա՞ն ենք ստանում...

Արգամ - Իսկ ուրիշներն ինչքա՞ն են ստանում, ընկեր Աբելյան: Գարեջուր վաճառողն ինչքա՞ն է ստանում, կամ հենց իմ հոր տեղակալը ինչքան է ստանում, որ նրա տղան ոտքից գլուխ կաշի է հագնում: Ի՞նչ է, գլխավոր ճարտարապետը մի գարեջրավաճառի չափ է՞լ չի ստանում...

Աբելյան - Հետո՞ ինչ, նրանք գողանում են...

Արգամ - Իսկ դուք ինչո՞ւ այդ գողերին չեք բռնում:

Աբելյան - *(Մեկուսի):* Որին բռնենք...

Սաթյան - Եվ այդ բոլորը ձեզ հիմք են տվել, որպեսզի ձեր հոր մասին զրպարտագրե՞ր ուղարկեք վերադաս մարմիններին...

Արգամ - Այդ մի նամակն է եղել, ընկեր Սաթյան, այդ մի նամակը... հարբած էի, շատ էի ջղայնացած, գցեցի փոստարկղն ու անմիջապես փոշմանեցի: Ուզեցի հանեմ նորից, չկարողացա:

Սաթյան - Իսկ ի՞նչն էր այդպես բարկացրել ձեզ...

Արգամ - Նորից կտրվել էի ընդունելության քննությունների ժամանակ: Դասախոսը հայրիկիս ընկերն էր, հարյուր անգամ խնդրեցի, որ զանգ տա, հրաժարվեց...

Աբելյան - Հա, դրա համար է հնառձ...

Սաթյան - Վերջին անգամ ձեզ միլիցիայի բաժին են բերել թղթախաղով զբաղվելու համար...

Արգամ - Վերջ, վերջ, էլ չեմ խաղում, վերջ...

Աբելյան - Խաբում ես, խաբում ես, Արգամ: «Նորքի Գրիշ» մականունով, Գրիգոր Մաղաքյանը, որին երեք օր առաջ ձերբակալել ենք հենց թղթախաղի պահին, ցուցմունք է տվել, որ մայիսի 17 - ին ամբողջ գիշեր խաղացել է քեզ հետ, և դու նրան պարտք ես մնացել հինգ հարյուր ռուբլի, որը ըստ պայմանի հանձնել ես հաջորդ օրը, մայիսի 18 - ին:

Արգամ - Մուտ է ասում, սուտ է ասում...

Սաթյան - Ինչո՞ւ էիք մայիսի 18 - ին գնացել նախագծային ինստիտուտ, ձեր հոր մոտ...

Արգամ - Ե՛ս... Ե՛ս...

ՊԱՏԿԵՐ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

(Շավարշ Խանոյանի առանձնասենյակը: Խանոյանը խոսում է հեռախոսով):

Խանոյան - Ընկեր Մարտիրոսյան, եթե ես գրել եմ մարմար, ուրեմն բոլոր տեսակետներից և հատկապես ընդհանուր կոմպոզիցիայի համար հատակը պետք է մարմար լինի: Ես գիտեմ, որ կարելի է փոխարինել գրանիտով, բազալտով էլ կարելի է փոխարինել, կարելի է նույնիսկ անհարթ տախտակներ խփել... Ամեն ինչն էլ կարելի է մի ուրիշ բանով փոխարինեք, ձեզ և ինձ էլ կարելի է փոխարինել մեկ ուրիշով, բայց դա արդեն ուրիշ կլինի... Ոչ մեր ուզածը... Ես չեմ կատակում, ի՞նչ կատակ, երանի կատակի տրամադրություն ունենայի: Մենք հայտերը դեռևս երկու տարի առաջ ենք ներկայացրել: Եվ մարմարն էլ հեռու չէ. Արզականից պետք է բերվի... Դա ինձ չի հետաքրքրում: Ինձ մարմար է պետք: Շատ լավ, ես էլ կգրեմ Մինիստրների խորհուրդ... Խնդրեմ...

(Խոսակցության կեսին ներս է մտել Արզամբ, պատերի գծագրերն է դիտում):

Արզամ - Ուրեմն դու է՞լ ես գրում, պապ:

Խանոյան - Ի՞նչ... Ախ, հա, Մինիստրների խորհո՞ւրդ... առայժմ վախեցնում եմ... ի՞նչ կա, Արզամ, ինչո՞ւ ես այստեղ եկել...

Արզամ - Մեծ փորձանքի մեջ եմ ընկել, պապ:

Խանոյան - Էլի՞ ինչ է պատահել: Գոնե կյանքում մի անգամ դու ինձ ասելո՞ւ ես ուրախացնող որևէ բան: Որևէ բան, տղաս:

Արզամ - Ես քեզանից մի բան եմ խնդրելու և խնդրելու եմ վերջին անգամ, պապ: Միայն թե հենց սկզբից ասեմ, չհուզվես ու խրատներ չկարդաս: Մենակ թե քարոզ չլինի... որովհետև ինձ թվում է, թե ես ամեն ինչ արդեն հասկացել եմ:

Խանոյան - Ի՞նչ է պատահել, Արզամ, ասա:

Արզամ - Ինձ փող է պետք:

Խանոյան - Ինչի՞ համար...

Արզամ - Տարվել եմ, հայրիկ...

Խանոյան - Ի՞նչ: Ուրեմն դու դարձյա՞լ խաղում ես: Բա դու գետինը չե՞ս մտնում: Ի՞նչ մարդ ես դու, այ տղա, քո տարիքի տղաներն արդեն ընտանիք են պահում, աշխա...

Արզամ - Հայրիկ, աղաչում եմ քեզ, խրատ մի կարդա... խրատ մի կարդա, հայրիկ ջան, խնդրում եմ, հավատա, ազնիվ խոսք... Ես ամբողջ գիշեր չեմ քնել, մտածել եմ, ես այսօր առավոտ շուտ հանդիպել եմ իմ բոլոր ընկերներին, փորձել եմ, համոզվել եմ, թե ովքեր

են դրանք: Ես կարող էի էլի ինչ-որ տեղից ինչ-որ ձևով ճարել այդ դրամը, բայց որոշեցի քեզ մոտ գալ՝ հենց խեղճանալու համար, հենց նվաստանալու համար... որ այլևս երբեք, երբեք նման բան չանեմ, որ այլևս երբեք, երբեք... քո արև...

Խանոյան - Եթե քո բոլոր երդումները գումարեի իրար, Արգամ, ծայրը երկինք կհասներ: Ես ամբողջ կյանքում քեզանից կամ գոեհիկ խոսքեր եմ լսել, կամ երդումներ... ուրիշ ոչինչ: Ուրիշ ոչինչ:

Արգամ - Հայրիկ, սա ուրիշ է, հավատա... Ես էլք չունեմ... Եթե այսօր մինչև ժամը երեքը փողը չհանձնեմ...

Խանոյան - Իսկ ինչո՞ւ միլիցիա չես դիմում: Ուզո՞ւմ ես, զանգահարեմ: Այսինքն ի՞նչ զանգահարեմ, քեզ այնտեղ հո անգիր գիտեն: Գնա ուղիղ կապիտան Աբելյանի մոտ, գնա ու խոստովանիք ազնվորեն, անպայման հաշվի կառնեն, տղաս...

Արգամ - Դու ուզում ես, որ ես կորցնե՞մ պատիվս...

Խանոյան - Խնդրեմ, հիմա էլ մի կտոր «Պատվի համար» ողբերգությունից: Այդ պատիվը կոչվածը կորցնելու համար նախ պիտի ունենալ: Մա մեկ: Եվ հետո ենթադրենք, թե ունես, ո՞ւմ մոտ պիտի կորցնես: Ովքե՞ր են նրանք: Նրանք պատիվ ունե՞ն: Այդ պատվի՞ վրա են խաղում, թե կանխիկ գումարի...

Արգամ - Հայրիկ...

Խանոյան - Ես մի դժբախտ մարդ եմ, Արգամ: Եվ հոգնած եմ, շատ եմ հոգնած: Ես զարմանում եմ, որ դեռևս կարողանում եմ հուզվել ու բարկանալ... Ինչքա՞ն ես տարվել...

Արգամ - Հինգ հարյուր ռուբլի:

Խանոյան - Որքա՞ն: Հինգ հարյու՞ր: Հի՞ն փողով, թե... Դու հո չես խելագարվել, այ տղա, դա իմ երկու ամսվա աշխատավարձն է: Ես քեզ համար որտեղի՞ց այդքան գումար գտնեմ: Կողոպտե՞մ զանձարկղը, ինչ է...

Արգամ - Մաման ասաց, որ ունենք: Ասաց, որ պապադ թողնի...

Խանոյան - Ի՞նչ ունենք: Բայց դա ննջարանի կահույքի համար հավաքած դրամն է...

Արգամ - Եթե մինչև ժամը երեքը ես այդ գումարը չհանձնեմ, ինձ հետ ամեն ինչ էլ կարող է պատահել... Վերջին անգամ եմ խնդրում, հայրիկ:

Խանոյան - Գնա վերցրու այդ դրամը, Արգամ: Գնա վերցրու: Ճիշտը որ խոստովանենք, մեզ ննջարան ինչի՞ է պետք: Գնա վերցրու, Արգամ: Եվ հետո... դու ի՞նչ մեղավոր ես, դու ի՞նչ մեղավոր ես, որ մարդ չդարձար: Քո ծնողները պետք է քեզ մարդ դարձնեին: Բայց նրանք ժամանակ չունեցան: Մեղավորը ես եմ: Ես էլ պետք է վճարեմ: Գնա վերցրու, Արգամ...

Արգամ - *(Ժամացույցին նայելով ու դեպի դուռը շտապելով):* Հայրիկ, այ կտեսնես... երդվում եմ...

(Շավարշ Խանոյանը խոնարհվում է ու գլուխն առնում ավերի մեջ):

ՊԱՏԿԵՐ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

(Հակոբ Սաթյանի առանձնասենյակը: Սաթյանը ինչ-որ բան է գրում արագ-արագ: Հնչում է հեռախոսի զանգը: Վերցնում է և բարձրանում տեղից):

Սաթյան - Լսում եմ, ընկեր դատախազ: Այո, քննում ենք: Ցավոք սրտի, դեռևս որոշակի ոչինչ չեմ կարող ասել: Շնորհակալություն, որ քննության ժամկետը երկարացրիք մինչև վեց ամիս... Ես հասկանում եմ, բայց... Կի՞նն է գրել: Սարիամ Խանոյանը: Ես հենց հիմա պատրաստվում եմ լսել նրան: Վաղը ժամը իննին ձեզ մո՞տ: Լսում եմ, ընկեր Թաշյան:

(Ցած է դնում լսափողը, թաշկինակով սրբում է ճակատի քրտինքը և հառաչելով ուղղակի ընկնում աթոռին: Ներս է մտնում Յուլակ Աբելյանը՝ թղթապանակով):

Աբելյան - *(Ժպտալով):* Շնորհավորում եմ, կարող եք ուրախանալ, ընկեր Սաթյան:

Սաթյան - *(Կրկին վեր է թռչում):* Ի՞նչ... դիակը հայտնաբերվե՞լ է:

Աբելյան - Դիակն էլ եղավ ուրախանալու բա՞ն: Սոկրատը բացարձակ ալիբի ունի:

Սաթյան - Սոկրատն ո՞վ է: Ախ, վարորդը ...

Աբելյան - Կարող եք սրտանց ծիծաղել: Աշխատանքի վերջում Շավարշ Խանոյանը հրաժարվում է ավտոմեքենա նստել, և հիմնարկի աշխատողները Սոկրատին խնդրում են տուն տանել իրենց: Ճանապարհին, դիմացից ընթացող բեռնատարի անիվի տակից մի քար է թռչում և ուղիղ «Վոլգայի» դիմապակուն: Ստուգեցի, բոլորը նույնն են ասում:

Սաթյան - Իսկ նամա՞կը:

Աբելյան - Ես չհարցրի, ինքը պատմեց: Եվ նույնիսկ լաց եղավ: Իսկական երեխա է:

Սաթյան - Լա՛վ երեխա է: Նրա նամակի հիման վրա երկու ամիս տանջել են գլխավոր ճարտարապետին կիրովականյան հնարովի առանձնատան, հինգ սենյականոց բնակարանի և բանակից իբր խուսափելու համար:

Աբելյան - Խոստովանեց, որ Ջալալյանն է համոզել իրեն գրելու այդ նամակը... Ասել է, Խանոյանին հանեն թե չէ, ես քեզ թույլ կտամ, որ ավտոտնակ տեղադրես: Եվ

կրարձրացնեմ և աշխատավարձ... Եվ թելադրել է, թե ինչ գրել... Բացատրագրերն այստեղ են:

Սաթյան - Որքան հեշտ է դարձել մարդկանց վարկաբեկելը... Ես կասեմ նա գայլ է, իսկ նա թող ապացուցի, որ ոչ թե գայլ է, այլ ընդամենը նապաստակ:

Աբելյան - Եթե լսող չլինի, ասող էլ չի լինի, ընկեր Սաթյան: Իսկ որ մենք սիրում ենք լսել, դա փաստ է, եթե կուզեք իմանալ, ազգային առանձնահատկություն է: Շատ ենք սիրում ականջ դնել բամբասանքներին... Երբ մեզ մոտ վարկաբեկում, ստորացնում են ուրիշներին, մեզ թվում է, թե մենք բարձրանում ենք նրանցից:

Սաթյան - Ազգն ի՞նչ կապ ունի, Աբելյան... Ամեն ազգի մեջ էլ լսողներ եղել են ու կան:

Աբելյան - Հա, բայց մենք հին ազգ ենք, չէ՞: Ու մեր ականջ դնելն էլ է հին, գրելն էլ է հին: Ասում են մեր սեպագիր արձանագրությունների մի մասն էլ անստորագիր է եղել...

Սաթյան - Լսեք, Աբելյան, դուք հո հարբած չե՞ք...

Աբելյան - *(Խեղճացած)*: Երևաց, հա՞, ընկեր Սաթյան: Է՛, ուրեմն ծերացել եմ: Շատ-շատ ներողություն եմ խնդրում, բայց չդիմացա, մի երկու բաժակ խմեցի:

Սաթյան - Սպասեցեք, ուրեմն իսկապե՞ս հարբած եք: Մա՞ ինչ խայտառակություն է:

Աբելյան - Շատ-շատ ներողություն, ընկեր Սաթյան, չդիմացա: Դե, հո ամեն օր երեխա չի ծնվում: Թոռնիկ եմ ունեցել, թոռնիկ: Հետո, որ ճիշտն ասեմ, Սոկրատի համար էլ շատ ուրախացա... որ մարդասպան դուրս չեկավ... շատ դուրեկան տղա է: Ոնց որ երեխա լինի...

Սաթյան - *(Ակամա ժպտում է)*: Թոռնիկիդ համար շնորհավորում եմ, Աբելյան, բայց անմիջապես գնացեք տուն: Լսո՞ւմ եք: Անմիջապես տուն:

Աբելյան - Չե, կներեք, բայց նախ հիվանդանոց պիտի գնամ, ծաղիկներ եմ տանելու հարսիս... շատ կներեք, ընկեր Սաթյան... (նկատելով ներս մտած Մարիամ Խանոյանին, Աբելյանը ձգվում է): Ցտեսություն, ընկեր Սաթյան, ձեզ չխանգարեմ:

(Հեռանում է: Մարիամ Խանոյանը տարակուսանքով նայում է նրա ետևից):

Սաթյան - Համեցեք, նստեք:

Մարիամ - Կարո՞ղ եմ իմանալ, թե ինչու եք կանչել ինձ: Կամ գուցե որևէ նորություն կա:

Սաթյան - *(Տարածում է ձեռքերը)*: Ավա՛ղ, տիկին... Ուղղակի հանրապետության դատախազը ինձ կարգադրել է գրուցել ձեզ հետ: Դուք հարկ եք համարել բողո՞ք ուղարկել նրան:

Մարիամ - Գրել եմ, այո: Դրանում ի՞նչ տարօրինակ բան կա: Ավելի տարօրինակ չէ՞, որ մինչև այժմ դուք քիչ թե շատ հավաստի որևէ տեղեկություն չեք կարողանում հայտնել իմ ամուսնու անհետանալու վերաբերյալ: Ասացեք, ես ինչպե՞ս հանգստանամ: Անհետացողը սովորական մարդ չէ, նա «Ապագայի քաղաքի» ճարտարապետն է, նշանավոր գիտնական, դափնեկիր, դեպուտատ...

Մաթյան - Իսկ էթե՞ ձեր ամուսինը շարքային աշխատող լիներ, դուք նրա համար չէի՞ք անհանգստանա:

Մարիամ - Խոսքը ձե՛ր մասին է:

Մաթյան - Մեզ համար ոչ մի տարբերություն չկա, տիկին Մարիամ, մարդ է անհետացել: Կարևորն ու ցավալին դա է: Մենք ջանում ենք...

Մարիամ - Ձեր ջանքերն ամեննին չեն երևում:

Մաթյան - Մենք ցուցադրելու համար չէ, որ անում ենք: Ափսոս, սակայն, որ որևէ արդյունքի դեռևս չենք հասել:

Մարիամ - Եվ դուք դեռ զարմանում եք, որ ես այդ մասին նամակ եմ գրել հանրապետության դատախազի՞ն:

Մաթյան - Ոչ, ոչ, հանրապետության դատախազին ուղարկած ձեր նամակը ինձ բոլորովին չի զարմացնում: Ինձ զարմացնում են ձեր այն նամակները, որ դուք ուղարկել եք Մինիստրների խորհուրդ և ներքին գործերի մինիստրությանը:

Մարիամ - Ինչե՞ր եք հորինում...

Մաթյան - Մենք չենք հորինում, մենք քննություն ենք կատարում, տիկին Մարիամ: Եվ իսկապես սրտանց ջանում ենք լուծել ձեր ամուսնու անհետանալու առեղծվածը, ամեննին նպատակ չունենալով, որ մեր ջանքերը երևան ձեզ:

Մարիամ - Բայց դուք ի՞նչ նամակների մասին եք խոսում: Դա ի՞նչ պրովոկացիա է: Ես ե՞րբ եմ նամակ գրել:

Մաթյան - Ես չասացի, որ դուք եք գրել: Ես ասացի, որ դուք ուղարկել եք: Իսկ գրել է ձեր ազնիվ բարեկամը, ինչպես սովորաբար կոչում եք նրան: Գրել է ձեր դպրոցի դիրեկտոր Վահե Մարջանյանը:

Մարիամ - Չի կարող պատահել, ո՞վ է ասում...

Մաթյան - Ասում է Վահե Մարջանյանի մարգարտաշար ձեռագիրը, նրա ավելի քան պերճախոս լեզուն, նրա «ըմբռնչվածներն» ու «դիցուք թե»-երը... և ի վերջո ձեռագրային փորձագետը: Ուզո՞ւմ եք ծանոթանալ նրա եզրակացությանը:

Մարիամ - Ենթադրենք... ենթադրենք նույնիսկ, որ Վահե Մարջանյանը, թեև ես չեմ ուզում հավատալ, բայց ինչ-որ նպատակով նամակներ է գրել, աշխատել է վարկաբեկել իմ ամուսնուն: Իսկ ե՞ս ինչ կապ ունեմ նրա հետ: Ե՞ս ինչ կապ ունեմ այդ նամակների հետ:

Սաթյան - Դպրոցի դիրեկտորի հետ ձեր կապի մասին, տիկին, հավանաբար ձեր ամուսնուց բացի, իմացել են բոլորը: Մի մոռացեք, թե որտեղ եք ապրում և որտեղ եք աշխատում; Ինչ վերաբերում է նամակների պատմության հետ ունեցած ձեր կապին, ապա թող ձեզ հայտնի լինի, որ Վահե Մարջանյանի գրած բոլոր նամակների ծրարների վրա դուք թողել եք ձեր մատնահետքերը: Դրանք լիովին համապատասխանում են այն բաժակի վրա թողած ձեր մատնահետքերին, որով դուք խմում էիք ձեր պաշտելի ամուսնու հոգու հանգստության համար: Այդ բաժակը հիմա որպես իրեղեն ապացույց կցված է գործին: Այն փորձաքննությանը ներկայացնելու նպատակով վերցրել է կապիտան Աբելյանը: Հուսով եմ, որ կներեք նրան: Դա արվել է հանուն գործի:

Մարիամ - Դուք... դուք... դուք նույնիսկ կարող եք ասել, որ մենք ենք անհետացրեք նրան:

Սաթյան - Եթե համոզված լինեի, հենց հիմա կկալանավորեի ձեզ, տիկին: Առանց խղճի խայթի: Եվ ոչ միայն ձեզ:

Մարիամ - Ի՛նչ անհեթեթություն, ի՛նչ անհեթեթություն... Այդ նամակները... ոչ մի կապ չունեն, հավատացնում եմ... Նա ինձ ստիպում էր դուրս գալ աշխատանքից, նա ինձ չէր թողնում աշխատել դպրոցում, դրա համար էլ հարկադրված...

Սաթյան - Ուրեմն նա է՞լ է իմացել: Դժբախտ մարդ: Իսկ ես կարծում էի, թե գոնե ձեր կապակցությամբ ապահով է եղել: Ուրեմն դա՞ է եղել պատճառը, որ մայիսի 18-ին, ցերեկվա ժամը երեքին նա անսպասելի հայտնվել է տանը:

Մարիամ - Դուք դա՞ էլ գիտեք, ինչ է... Ո՞վ է ասել, Սոկրատը...

Սաթյան - Դա ի՞նչ նշանակություն ունի...

Մարիամ - *(Շփոթված)*: Այո, այո, չունի, իհարկե, չունի... Բայց նա մինչ այդ թերևս միայն կասկածում էր: Իսկ այդ օրը, այդ օրը...

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄԵՐՈՐԴ

(Շավարշ Խանոյանի բնակարանը: Ճաշասենյակում միայն Մարիամն է: Նա ոռոգողը հնչող իսպանական տանգոյի հնչյունների ներքո գրեթե պարելով հարդարում է փոքրիկ սեղանը: Երկու հոգու համար ափսեներ ու բաժակներ է բերում: Սեղանին է դնում մի շիշ կոնյակ, ուտելիքներ: Պատուհանի զոգից վերցնում է ծաղիկներով սափորը և դա էլ է դնում սեղանին: Լսվում է փականի բացվելու ձայնը, տիկին Մարիամը

պայծառացած դեմքը դեպի դուռն է դարձնում: Եվ ժպիտը սառչում է նրա դեմքին: Ներս է մտնում Շավարշ Խանոյանը):

Մարիամ - Դո՛ւ:

(Խանոյանը հանում է բաճկոնը, գցում է աթոռին, քանդում է փողկապը, ընկնում է աթոռին, ծանր շունչ է քաշում, փականի ձայնը: Ոտնաձայն):

Խանոյան - Այն ո՞վ է, Արգա՞մն է...

Մարջանյան - *(Ձայնը գալիս է միջանցքից):* Մարիամիկ... փիսիկ... ես եմ... Եկա... *(Դռների մեջ հայտնվում է Մարջանյանը՝ երջանիկ դեմքով):* Եկա, աստվածային էակ... ես եմ...

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆՄԵԿԵՐՈՐԴ

(Դատախազության քննիչ Հակոբ Մաթյանի առանձնասենյակը: Մաթյանը ինչ-որ փաստաթղթեր է նայում: Սելեկտորի մեջ հնչում է քարտուղարուհու ձայնը):

Ձայն - Ընկեր Մաթյան, մի... մի աղջիկ ուզում է ձեզ մոտ գալ,

Մաթյան - Խնդրեմ, հրավիրեք ներս:

(Ներս է մտնում Նելլի Մարիբեկյանը՝ ջահել, գեղեցիկ, երկչոտ մի աղջիկ է, նստում է աթոռի ծայրին, ձեռքի մեջ տրորում է թաշկինակը):

Նելլի - Բարև ձեզ:

Մաթյան - Բարև ձեզ: Լսում եմ:

Նելլի - Ես... ես Շավարշ Տիգրանիչի... մեր գլխավոր ճարտարապետի գործի առթիվ եմ եկել:

Մաթյան - Այո: Իսկ դուք ո՞վ եք, ներեցեք:

Նելլի - Գանձապահ եմ: Նելլի Մարիբեկյան:

Մաթյան - Եվ Ի՞նչ կարող եք ասել այդ գործի կապակցությամբ, Նելլի, կարելի՞ է ձեզ այդպես դիմել:

Նելլի - Իհարկե:

Մաթյան - Ուրեմն, լսում եմ: *(Սելեկտորի մեջ):* Ինձ մոտ ոչ ոքի ներս չթողնել:

Նելլի - Ընկեր Սաթյան... Ես ուզում եմ ասել... Ես եկել եմ ասելու ձեզ, որ ես եմ Շավարշ Տիգրանիչի կործանման պատճառը: Ես եմ:

(Փղձկում է, թաշկինակը տանում է աչքերին):

Սաթյան - Ինչպես թե... Դո՞ւք եք սպանել նրան:

Նելլի - *(Թաշկինակը իջեցնելով):* Սպանե՞լ, ինչեր եք ասում...

Սաթյան - Ուրեմն ֆինանսական խախտումնե՞ր են: Գանձարկղում պակասո՞րդ կա:

Նելլի - Ոչ, ոչ, ի՞նչ պակասորդ...

Սաթյան - Հըմ, գրողը տանի... *(Հանգստացած):* Ջուր խմեք, նման դեպքերում օգնում է: *(Ինքն էլ է խմում):* Ջուր խմեք և հանգիստ պատմեք ինձ, թե ինչից ելնելով եք հայտարարում, որ դուք եք Շավարշ Խանոյանի կործանման պատճառը:

Նելլի - Հիմա կպատմեմ: Ուրեմն այդ օրը, այսինքն մայիսի 18-ին...

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

(Շավարշ Խանոյանի առանձնասենյակը: Խանոյանը գրասեղանի մոտ նստած, սևեռուն, բայց բուրբ հայացքով նայում է պատին: Թեքվում, գրասեղանի տակից հանում է շիշը, կոնյակ է լցնում, թաքցնում է շիշը, խմում է ու դարձյալ բուրբ հայացքով նայում պատին: Հետո հանում է շիշը, նորից է խմում: Թաքցնում է: Ներս է մտնում Նելլին):

Նելլի - Կներեք, Շավարշ Տիգրանիչ, ես ձեր աշխատավարձն եմ բերել:

Խանոյան - Լավ ես արել, բեր, բեր:

(Ստորագրում է թղթերի վրա, վերցնում դրամները):

Էս ինչո՞ւ է այսքան շատ:

Նելլի - Շատ չէ, Շավարշ Տիգրանիչ, պարզևատրումն էլ հետն է:

Խանոյան - Հրաշալի է: Իսկ ինչի՞ համար են պարզևատրել, չգիտե՞ս:

Նելլի - Չգիտեմ, Շավարշ Տիգրանիչ, երևի պլանների կատարման համար...

Խանոյան - Հա, երևի, երևի...

Նեյի - Դե ես գնամ, չխանգարեմ ձեզ...

(Խանոյանը սևեռուն նրան է նայում: Աղջիկը ճնշված է զգում իրեն և զարմացած):

Խանոյան - Սպասիր... Քո անունն ի՞նչ է:

Նեյի - Նեյի: Մոռացե՞լ եք, Շավարշ Տիգրանիչ:

Խանոյան - Հա, չէ, իհարկե, ինչպե՞ս կարող էի մոռանալ: Նեյի, Նեյի...

Նեյի - Ես գնամ, Շավարշ Տիգրանիչ...

Խանոյան - Սպասիր: Նստիր, Նեյի: Նստիր և ասա ինձ, Նեյի, դու ի՞նչ կարծիք ունես իմ մասին:

Նեյի - Ե՛ս:

Խանոյան - Դու, Նեյի...

Նեյի - *(Տպտում է):* Ես ձեր մասին հրաշալի կարծիք ունեմ, Շավարշ Տիգրանիչ:

Խանոյան - Մանրամասն, մանրամասն, Նեյի... մանրամասն...

Նեյի - *(Խաղի մեջ):* Դուք ազնիվ ու բարի մարդ եք, Շավարշ Տիգրանիչ, և հիանալի ղեկավար: Եվ պահանջկոտ եք, և ներողամիտ: Հետո դուք մեծ գիտնական եք, բոլորը խոնարհվում են ձեր առաջ: Հետո ձեր «Այագայի քաղաքը» հանճարեղ մտահղացում է, ես այս տարի ավարտում եմ ճարտարապետական ֆակուլտետի երեկոյան բաժինը և արդեն հասկանում եմ: Երանի նրանց, ովքեր այդ քաղաքում կապրեն:

Խանոյան - Դուք սխալվում եք, Նեյի:

Նեյի - Սխալվո՞ւմ եմ: Ո՞ր հարցում:

Խանոյան - Որ ես ազնիվ ու բարի մարդ եմ, Նեյի, որ ես ազնիվ ու բարի մարդ եմ:

Նեյի - Ի՞նչ եք ասում, Շավարշ Տիգրանիչ:

Խանոյան - Ես հրեշ եմ, Նեյի: Դուք մինչև հիմա հրեշ չէի՞ք տեսել: Տեսեք, ես իսկական հրեշ եմ, Նեյի:

Նեյի - *(Սրտանց ծիծաղում է):* Վայ, ես ձեզ երբեք այսպես չէի տեսել, Շավարշ Տիգրանիչ: Ում պատմեմ՝ չի հավատա: Ախր դուք երբեք չեք կատակում:

Խանոյան - Ես հիմա էլ չեմ կատակում, Նեյի: Հասկանո՞ւմ ես, ես մի շատ տարօրինակ դրություն մեջ եմ ընկել: Դու «Սատանի փոս» խաղացե՞լ ես, Նեյի:

Նեյի - Չէ, Շավարշ Տիգրանիչ:

Խանոյան - Հա, հիմա չեն խաղում: Իսկ ես խաղացել եմ, Նեյի: Ես մանուկ ժամանակ խաղացել եմ «Մատանի փոս»: Ուրեմն ինչպե՞ս էր, հա՛: Խաղացողներից ամեն մեկն իր փոսն ուներ: Տղաները կանգնում էին իրար կողքի և հերթով գորում էին գնդակը, աշխատում էին, որ գնդակը ուրիշի փոսն ընկնի: Ում փոսն ընկնում էր, այդ փոսի մեջ մի փոքրիկ քար էին գցում: Հա, հենց այդպես էր: Երբ որևէ փոսի մեջ քարերի թիվը հասնում էր հինգի, փոսի տիրոջը կանգնեցնում էին պատի տակ և ամեն մեկը հինգ անգամ գնդակով խփում էր նրա թիկունքին: Ու այնպես էր խփում, որ ցավ պատճառի: Հիմա ես այդ փոսի տերն եմ, Նեյի: Իմ փոսը քարերով լի է, ու ինձ խփում են, Նեյի: Ով ասես խփում է ինձ, եթե բացեմ թիկունքս, գնդակների հետքերը կերևան... Բացե՛մ...

Նեյի - *(Անհանգստացած):* Դուք ձեզ վա՞տ եք գգում Շավարշ Տիգրանիչ...

Խանոյան - Ոչ, ոչ, Նեյի, ես ինձ հիանալի եմ գգում, նույնիսկ ծիծաղս գալիս է: Հասկանո՞ւմ ես, պարզվում է, որ ես սխալ եմ ապրել: Իմ ամենամտերիմ մարդն այս աշխարհում ինձ ասաց, որ ես սպիտակ ագռավ եմ: Սպիտակ ագռավ, Նեյի: Որովհետև, գիտե՞ս ինչ, այնպես չեմ ապրում, ինչպես բոլորը: Ինձ խաբում են, ես չեմ նկատում, ինձ փող են առաջարկում, ես հրաժարվում եմ: Իմ մասին գրում են, ես ուրիշների մասին չեմ գրում: Ուրիշները դավաճանում են իրենց կանանց, ես չեմ դավաճանում: Ինչո՞ւ, որովհետև ես սպիտակ ագռավ եմ, Նեյի: Եվ ես որոշեցի, հա՛, բավական է: Այլևս չեմ ուզում սպիտակ ագռավ լինել, ուզում եմ սովորական սև ագռավ լինել, սովորական, որովհետև այլևս չեմ դիմանում, թիկունքս ցավում է, Նեյի...

Նեյի - *(Արցունքոտ աչքերով):* Շավարշ Տիգրանիչ, բայց դուք իսկապես հիվանդ եք: Երևի ջերմություն ունեք: Թույլ տվեք բժիշկ կանչել, խնդրում եմ: Դե, իհարկե, ջերմություն ունեք:

Խանոյան - Ոչ, ոչ, Նեյի: Ուրեմն սկսում ենք: Ես քեզ առաջարկում եմ ռեստորան գնալ ինձ հետ:

Նեյի - *(Չարմացած և ուրախ):* Ի՞նչ եք ասում...

Խանոյան - Չէ, սկզբից կի՛նո, կի՛նոյում ես մի քիչ կգրկեմ քեզ... Հետո նոր կգնանք ռեստորան, կդիտենք ջրերի խաղը ու շամպայն կխմենք... Հա ... Չէ, բայց սկզբից կի՛նո, տե՛ս, ես արդեն տոմսերը գնել եմ, ես գիտեի, որ հանդիպելու եմ քեզ: Ինչո՞ւ: Չէ՞ որ այսօր աշխատավարձի օրն է, Նեյի... Տես ինչքան փող ունենք... Վեր կաց, գնացի՛նք, կեցցեն սև ագռավները, Նեյի...

Նեյի - Դուք, դուք հարբա՞ծ եք, Շավարշ Տիգրանիչ...

Խանոյան - Ինչո՞ւ: Մի՞ թե ուրիշները հենց այսպես չեն անում: Հենց այսպես էլ անում են, Նեյի: Ուրեմն ինչո՞ւ, գրողը տանի, նրանց մոտ ստացվում է, իսկ ինձ մոտ ոչ:

Նեյի - Տեր աստված, ի՞նչ անեմ ես...

Խանոյան - Դե լավ, հիմա ուրիշ կողմից մոտենանք, Նելլի: Ուրիշ կողմից: Մի՛ մերժիր ինձ, մի՛ մերժիր, որովհետև ես դժբախտ ու միայնակ եմ, ես ոչ ոք չունեմ: Ոչ մի կարեկից հոգի: Բարի եղիր ինձ հետ, հասկացիր ու մարդկայնորեն խղճա ինձ... Մի՞ թե այս աշխարհում ոչ մի բարեգութ մարդ ինձ չի հանդիպելու, Նելլի:

Նելլի - Ինչե՛ր էք խոսում, դուք կին ունեք, դուք որդի ունեք...

Խանոյան - Նրանք իմը չեն, նրանք երբեք իմը չեն եղել, և ես այդ մասին միայն այսօր իմացա: Եթե մերժես, ես չգիտեմ, թե ինչ կպատահի ինձ հետ, ես այլևս չեմ կարողանա ապրել: Չեմ ապրի: Այ, վաղը կլսես ու կզղջաս: Այո, այո, հավատա ինձ, վաղը շատ ուշ կլինի և այլևս ոչինչ-ոչինչ հնարավոր չի լինի վերադարձնել, սիրելի աղջիկ...

Նելլի - Ես այլևս չեմ ուզում լսել ձեզ: Իմացեք, որ ես խորապես զարմացած ու վիրավորված եմ, Շավարշ Տիգրանիչ: Երբեք, երբեք չեի սպասի... երբեք...

(Նետվում է, դեպի դուռը: Ետ է նայում: Շավարշ Խանոյանը կանգնած է տխուր ու ասես թե զգաստ):

Խանոյան - Դե, տեսնո՞ւմ եք, ես ամեն ինչ փորձեցի, Նելլի: Եվ ոչինչ չստացվեց: Երևի դրա համար առանձնահատուկ մարդ պետք է լինել, ուրիշ տեսակի մարդ: Իսկ ես ընդամենը մի սովորական սպիտակ ագռավ եմ: Մնաք բարով: Եվ ներեցեք ինձ, եթե կարող եք, Նելլի:

(Աղջիկն արագորեն դուրս է գալիս):

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ

(Հակոբ Մաթյանի առանձնասենյակը: Մաթյանը չկա: Ներկա են հոգեհացի գրեթե բոլոր մասնակիցները: Ներս են մտնում նորերը, բարևում են իրար, տեղավորվում աթոռներին, բազմոցներին):

Սուկրատ - Ի՞նչ էք կարծում, որևէ նոր տեղեկություն ան կա:

Մագդա - Սրանց ո՞վ կհասկանա, ցավի տանեմ:

Մարիամ - *(Մարջանյանին):* Մոտ եկ, Վահե, իմ կողքին նստիր, բարեկամա...

Մարջանյան - Չարժե, տիկին, այստեղ ավելի հարմար է, քանզի մոխրաման կա:

Արզամ - Օ՛հ, ինչ ընտիր հասարակություն է, հարգանքներս, լեղիներ և ջենտլմեններ, գուդ մորնինգ: Քեռի Մարտիրոս ս, դո՞ւք այստեղ ինչ էք անում: Ձեզ է՛լ են բերման

ենթարկել... Բա եղա՞վ, հարևան, ձեր մեղքը ո՞րն է, հարևան, թե՞ համատեղության կարգով այստեղ էլ եք աշխատում, հարևան:

Մարտիրոս - Մրտովս գնա, ա՛յ լակոտ:

Արգամ - Համոզեցիր, հարևան: Հարևան, հարևան, հարևա՛ն...

Ջալալյան - Բարև ձեզ: *(Մարիամին):* Կարելի՞ է ձեզ մոտ նստել: Ինչպե՞ս եք:

Մարիամ - Եվ դուք դեռ համարձակվում եք նստել իմ կողքի՞ն:

Ջալալյան - Օրենքի առաջ բոլորս էլ հավասար ենք, տիկին: *(Նստում է):*

Նելլի - Բարև ձեզ: *(Սոկրատին):* Չգիտե՞ս ինչու են կանչել, Սոկրատ: Երբ ծանուցագիրն ստացա, ուղղակի կորցրեցի ինձ: Շավարշ Տիգրանիչի... մարմինը հո չի հայտնաբերվել... իսեղճ մարդ, իսեղճ մարդ...

Սոկրատ - Չգիտեմ, Նելլի ջան, ոչինչ չգիտեմ...

Մարիամ - *(Սոկրատին):* Դա ո՞վ է:

Սոկրատ - Մեր աշխատողներից է, տիկին Մարիամ:

Մարիամ - Իսկապե՞ս: *(Չննում է):* Ես համոզված էի, որ այս պատմության մեջ մի կին կհայտնվի: Շերշե լյա ֆամ, ինչպես ասում են ֆրանսիացիները: Փնտրիր կնոջը... Ես այդպես էլ կարծում էի...

Սոկրատ - Եվ շատ էլ իզուր էիք կարծում, տիկին Մարիամ...

(Ներս է մտնում Հակոբ Մաթյանը: Նա համազգեստով է):

Մաթյան - *(Նստում է, հերթով նայում է, բռնորհին):* Ներեցեք, որ ուշացա: Իմ կամքից կախված չէր: Բոլոր ծանուցվածներն էլ այստեղ են: Այո: Ուրեմն, սկսենք: Ահա թե ինչու եմ ձեզ հրավիրել, ընկերներ...

Մարտիրոս - *(Արգամին):* Որ ընկեր է ասում, ուրեմն չի նստեցնի: Ես գիտեմ:

Արգամ - Լռեք, հարևան...

Մաթյան - Մենք ավարտել ենք «Ապագայի քաղաքի» գլխավոր ճարտարապետ Շավարշ Խանոյանի անհետանալու կապակցությամբ հարուցված քրեական գործի քննությունը: Դժբախտաբար մեզ չհաջողվեց հայտնաբերել Շավարշ Խանոյանին, եթե նա ողջ է, և ոչ էլ նրա դիակը, եթե նա սպանության կամ ինքնասպանության զոհ է դարձել:

Մարիամ - *(Ինքնիրեն):* Թե էլ վեց ամսում նրանց արածն ինչ է, չեմ հասկանում:

Մաթյան - Դուք ուզում եք հայտարարությամբ հանդէս գալ, տիկին:

Մարիամ - Առայժմ ոչ:

Մաթյան - Ըստ քրեական դատավարության օրենսգրքի 187 հոդվածի մենք ստիպված ենք կասեցնել Շավարշ Խանոյանի կորստյան առիթով հարուցված քրեական գործը, քանի որ պարզված չէ, թե ում պետք է քրեական պատասխանատվության կանչել: Եվ, ուրեմն, այս կապակցությամբ որևէ մեկի նկատմամբ մեղադրանք չի առաջադրվելու:

(Բոլորը թեթևացած շունչ են քաշում):

Նելլի - Ուրեմն մարդը չկա և ոչ ոք մեղավոր չէ՞, ընկեր Մաթյան:

Մարջանյան - Ձեր միջամտությունն ավելորդ է, օրիորդ, և ոչ հավուր պատշաճի: Այնպես չէ՞, ընկեր Մաթյան:

Մաթյան - Եվ, այնուամենայնիվ, վճռվել է միջնորդագրեր կազմել քրեական գործի հետ առնչվող մի քանի անձանց վերաբերյալ: Սակայն, նախքան միջնորդագրերի բուն բովանդակությանն անդրադառնալը, ես ուզում մի քանի խոսք ասել ձեզ:

Արզամ - *(Շշուկով):* Վահե Արամիչ, իսկը ձեզ նման է խոսում: Հրաշալի լեզու է, բայց ոչինչ չեմ հասկանում:

Մարջանյան - Մի շտապիր, սիրելիս, հիմա կհասկանաս... Ես կարծես թե սկսում եմ հասկանալ:

Մաթյան - Դուք, ընկերներ, բացի այստեղ գտնվող Նելլի Մարիբեկյանից, ըստ էության բոլորդ էլ հանցագործներ եք: Այո, այո, աղջիկս, այս ամբողջ նողկալի պատմության մեջ դուք միակ լուսավոր կետն եք, դուք միակն եք, որ անմեղ եք:

Ջալալյան - Բայց սա պաշտոնական դիրքի բացարձակ չարաշահում է: Ձեզ ո՞վ է թույլ տվել:

Մարիամ - Դուք միանգամայն իրավացի եք, Արմեն, ես այսպես չեմ թողնի, ես կգրեմ...

Մաթյան - Ձե՞ր ձեռագրով, տիկին, թե դարձյալ հանձնարարելու եք Վահե Մարջանյանին:

Մարջանյան - Ընկեր Մաթյան, չէ՞ որ երեկ մենք պայմանավորվեցինք... Դուք ըստ իս ըմբռնեցիք իմ վիճակը...

Մարիամ - Ի՛նչ... դու արդեն իմ թիկունքո՞ւմ ես գործում, բարեկամս...

Մարջանյան - Տիկին, մի մոռացեք, թե որտեղ ենք գտնվում...

Մարիամ - Եվ դու տղամարդ ես...

Մագդա - Էդ մե՞նք ինչի հանցագործ դարձանք, այ ձեր, ցավը տանեմ:

Մարտիրոս - Համբերեք, մարդը որ մի բան չիմանա, չի ասի... դատախազ է, է՛...

Արգամ - Դատախազ, դատախազ, դատախազ...

(Սաթյանը բարձրանում է տեղից, բոլորը մեկեն լռում են):

Սաթյան - Կրկնում եմ, դուք բոլորդ էլ հանցագործներ եք: Եվ այն մարդը, որ իր ողջ կյանքում միայն բարություն ու լավություն է արել ձեզ, և որին կործանել եք դուք, իր անհետանալով անգամ շարունակում է բարություն անել ձեզ: Եթե նա, կամ նրա մարմինը հայտնվեր, ձեզանից մեկին արդեն ձերբակալած կլինեին, և ես այս խոսքերը կասեի ոչ թե իմ առանձնասենյակում, այլ դատարանի ամբիոնից:

Մագդա - Վայ, ինչի՞, մենք հո մարդ չե՞նք սպանել, ընկեր Սաթյան ջան:

Սաթյան - Դուք բոլորդ էլ կարող էիք և՛ սպանել նրան, և՛ հասցնել ինքնասպանության: Ես ձեզ ընդունել եմ առանձին-առանձին, և ձեր ցուցմունքներն ինձ մոտ են: Ես ուզում եմ հիմա հրապարակել դրանք, որպեսզի դուք մեկ անգամ ևս ճանաչեք ձեզ և ճանաչեք իրար: Եվ հայտնեք ինձ, եթե որևէ լրացում կամ լրացուցիչ հայտարարություն ունեք:

Մարջանյան - Ի սեր աստծո, ամեն ինչ պարզ է՝ հրապարակելու հարկ չկա:

Մագդա - Էդ բանը մի արա, ցավդ տանեմ:

Մարիամ - Իսկ իմ կարծիքով դրանք ընդհանրապես հրապարակման ենթակա չեն:

Մարջանյան - Հարկ կա՞ գազազեցնելու, տիկին... խոհեմություն, խոհեմություն...

Ջալալյան - Պարզ է, պարզ է...

Մարտիրոս - Ընդհանուր ասեք, ընկեր Սաթյան, ընդհանուր, որ ոչ մեկը իր վրա չվերցնի:

Սոկրատ - Ա՛խ, ճիշտ է, Մարտիրոս քեռի, ես ամոթից գետինը կմտնեմ...

Սաթյան - Թող այդպես լինի, թող լինի ընդհանուր: Մագդա Խաչատրյան, դո՞ւք հարցրեցիք, թե մենք հո մարդ չե՞նք սպանել...

Մագդա - Ես հարցրեցի, ցավդ տանեմ...

Սաթյան - Սպանել եք: Երբ մեկը կամ մի քանիսը մեկ ուրիշին զրկում են կյանքից, դա սպանություն է: Դուք չեք օգտագործել ոչ դանակ, ոչ հրազեն, ոչ թույն: Բայց Շավարշ Խանոյանը չկա: Դուք կատարել եք անարյուն սպանություն: Եվ ձեր գենքը եղել է գրպարտությունը: Ձեր գենքը եղել է գրիչը, որը դուք օգտագործել եք մի ազնիվ ու տաղանդավոր մարդու վարկաբեկելու, պատվազրկելու, անաշխատունակ դարձնելու,

հոգեկան հավասարակշռությունից հանելու, բարոյապես և ֆիզիկապես ոչնչացնելու
 Համար: Դուք ընտրել եք ամենահեշտ ձեռք բերվող ամենաժամանակակից և անվրեպ
 զենքը: Եվ ձեր մեթոդը թերևս ամենասարսափելին է: Որովհետև դուք միանգամից չեք
 սպանում: Տանջամահ եք անում: Ահա հենց այդ մեթոդով էլ դուք սպանել եք Շավարշ
 Խանոյանին: Ինչի՞ համար: Մա ամենակարևոր հարցն է: Ինչի՞ համար: Ձեզանից
 յուրաքանչյուրն իր պատճառներն ունի: Մեկը նախանձել է նրան, մյուսը խաբել ու
 դավաճանել է և վախեցել է բացահայտվելուց, երրորդին նա խանգարել է, որպեսզի
 ապօրինություններ գործի, չորրորդին արգելք է եղել, որ նա շնանա, հինգերորդին չի
 թողել, որ ապրի իր ուզածի պես՝ հասարակության կոնակին նստած: Նա ուզեցել է, որ
 դուք մարդ մնաք և դրա համար էլ դուք նրան ոչնչացրել եք: Այնպես որ ժամանակակից
 սպանության ձեր մոտիվները հայտնի են մեզ: Մակայն ձեր մեջ կա մեկը, որի
 արարքները հանելուկ են մնացել մեզ համար: Խոսքը ձեզ է վերաբերում, Մարտիրոս
 Բովոնց: Մեր ստուգումներն ու ուսումնասիրությունները ցույց տվեցին, որ Շավարշ
 Խանոյանը որևէ առնչություն չի ունեցել ձեզ հետ... նույնիսկ բնակարան է տվել ձեզ, մի
 խոսքով ոչ մի վատ բան չի արել, ոչնչով չի խանգարել ձեզ, դո՞ւք ինչու եք նրա մասին
 զրպարտագրեր ուղարկել, դո՞ւք ինչու եք հալածել նրան:

Արգամ - Հարևա՞ն...

Մարտիրոս - Օ՛ֆ, առանձին կկանչեիք, կխոսեիք, էլի: Ինչի՞ հիմա հարցրիք...

Սաթյան - Որովհետև շատ անհավատալի է: Գուցե, որը բացառված է, փորձագետն է
 սխալվել...

Մարտիրոս - Չէ, ոչ մեկն էլ չի սխալվել: Ես եմ գրել: Եվ ոչ մի պատճառ էլ չեմ ունեցել...

Սաթյան - Ուրեմն ինչո՞ւ էիք գրում, ինչո՞ւ...

Մարտիրոս - Դե որ բանը էստեղ հասավ, կասեմ, ես ճիշտ խոսող մարդ եմ: Կասեմ:

Սաթյան - Ինչո՞ւ:

Մարտիրոս - Որովհետև մինչև հիմա էլ չեմ հավատում, որ նա մեծ գիտնական է ու շատ էլ
 ազնիվ մարդ: Մենք, քաղաքացի Սաթյան, մի գյուղում ենք մեծացել: Նրա պապը մեր
 գյուղի ամենահարուստ մարդն էր: Քարե տուն ուներ: Իսկ մենք տուն չունեինք, իրենց
 տված ցախանոցում էինք ապրում: Նրա հերը երկրորդ հարկն էլ սարքեց՝ տուֆից, իսկ
 մենք էլի էդ ցախանոցում էինք ապրում: Ես գյուղը թողեցի, քաղաք եկա, իսկ Շավարշ
 Խանոյանը արդեն քաղաքի տերն էր, տներ էր բաժանում:

Սաթյան - Բայց չէ՞ որ ձեզ էլ է տվել:

Մարտիրոս - Իսկ ինչի՞ պիտի ինքն ինձ տար: Ի՞նչն է փոխվել: Մի խոսքով սկսեցի գրել:
 Կներեք:

Արգամ - Կախելու կենդանի ես, հա՛, Մարտիրոս քեռի...

Մարտիրոս - Մի ծառից, մի ծառից, բոլորիդ հետ...

Սաթյան - Հիմա արդեն ամեն ինչ պարզ է: Ուրեմն այս գործի կապակցությամբ ես մանրամասն ծանոթացա Շավարշ Խանոյանի «Ապագայի քաղաքի» նախագծին: Փառահեղ նախագիծ է: Բայց ես չուրախացա, ես տխրեցի, այդ նախագիծը շատ շուտ է մեզ համար: Այդ նախագծին մենք դեռևս պատրաստ չենք: Ու մտածեցի, թե համեմատաբար ինչքան հեշտ է նոր շենքեր կառուցելը, հաշվիչ ու խոսող մեքենաներ հավաքելը, մետրո բացելն ու տիեզերանավ ստեղծելը, քան թե մի քիչ, մի փոքր փոխելը մարդու հոգին: Ահա այն ամենը, ինչ ես ուզում էի ասել ձեզ: Ինչ վերաբերում է միջնորդագրերին, ապա ձեզանից յուրաքանչյուրի արարքների մասին առանձին - առանձին, ըստ օրենքի, կազմվել են միջնորդագրեր, որոնք կուղարկվեն ձեր հիմնարկները կամ բնակ - շահագործման գրասենյակները՝ տեղում քննարկելու և միջոցներ ձեռնարկելու համար... Այսքանը...

(Բոլորը կրկին անհանգստացած են):

Արգամ - Լավ պրծանք:

Մարիամ - Ի՞նչ ես խոսում, դրանում ի՞նչ լավ բան կա: Խայտառակ եղանք:

Ջալալյան - Բայց դա, բայց դա ապօրինություն է:

Մարջանյան - Չհասկացա, թե ինչ շահեցինք:

Սոկրատ - Իսկ որ չուղարկեն, ի՞նչ կլինի... Այսքանն էլ բավական էր, էլի...

Նելլի - Այդ քե՛զ համար, Սոկրատ ջան, նրանց չե՞ս տեսնում :

Մարտիրոս - Դե արի ու մեկ էլ անկեղծ խոսիր... էլի՛ դատարան...

Մագդա - Ինչի՞ եք իրար խառնվել, հիմա խոսելու տե՞ղն է: Ձեր չգիտե՞ք: Հետո առանձին - առանձին կմտնենք մոտը, կխոսենք: Հո մութ չի : Ճիշտ չե՞մ ասում, ցավդ տանեմ...

(Ներս է մտել Աբելյանը: Նա հուզված ու գրգռված է):

Աբելյան - Ընկեր Սաթյան, ընկեր Սաթյան, մի բռայե... մի բռայե այս կողմը եկեք:

Սաթյան - Ի՞նչ է պատահել, Աբելյան...

Աբելյան - Այդ անստորագիր նամակների մասին իզուր էլ այդքան խիստ խոսում եք:

Սաթյան - Դուք նորից հարբա՞ծ եք, ինչ է...

Աբելյան - Է՛, ինչ հարբած, ախր ինչպես երևում է մեզ փրկողն էլի անստորագիր նամակն է:

Սաթյան - Ի՞նչ նամակ է դա:

Աբելյան - *(Շշնջում է ականջին):*

Սաթյան - Արտաքին նշանները...

Աբելյան - Կարծես թե բռնում են:

Սաթյան - Թո՛ղք, սիրելի Աբելյան, վաղը, չէ, հենց հիմա թո՛ղք, հենց հիմա... Եթե ինքնաթիռ չլինի, ուղղաթիռ, պահանջե՛ք...

Աբելյան - Ուղղաթիռ չեմ սիրում, սիրոս խառնում է:

Սաթյան - Ոչինչ, ոչինչ, Աբելյան, սիրելիս, թո՛ղք...

(Աբելյանը դուրս է գնում):

(Հավաքվածները լուռ աշխատում են լսել, թե իրե՞նց է վերաբերում արդյո՞ք այդ խոսակցությունը):

Սաթյան - Այսքանը: Դուք ազատ եք: Ո՞վ գիտե, գուցե շուտով կհանդիպենք:

Մագդա - Աստված չանի, ցավդ տանեմ:

ՊԱՏԿԵՐ ՏԱՄԼՉՈՐՄԵՐՈՐԴ

(Բացատ: Անտառային ձայներ: Ջրի մեղմ քչքչոց: Փոքրիկ ծղոտե հողիկ: Հողիկի առջև, քարերի վրա կրակ է արել Շավարշ Խանոյանը: Փոքրիկ կաթսան դրված է վրան: Քիչ այն կողմ, տախտակներից սարքած ցածրիկ սեղանին թղթեր են: Ինչ-որ փալասի ծնկած, սեղանին թեքվել է «Ապագայի քաղաքի» գլխավոր ճարտարապետը, գծում ու երգում է: Նա բեղեր ու երկար մորուք ունի: Հին շորեր են հագին):

Խանոյան - Մի՛ րուն թիթեռ, ինձ ասա, թե ինչով ես դու ապրում... Նա - նա, նա - նա, նա - նա - նա, նա - նա - նա - նա, նա - նա - նա:

(Թփերի տակից զգուշորեն հայտնվում է Յուլյա Աբեյանը: Կանգ է առնում, դիտում շրջապատը, լսում երգը, ժպտում է):

Աբեյան - Բարև ձեզ...

Խանոյան - Մի՛ րուն, կանաչ դաշտերում, ես ապրում եմ համարձակ... Տարատիտի, տարատա, տարատա տա-տա, տա, տատա:

Աբեյան - *(Ավելի բարձր):* Բարև ձեզ:

Խանոյան - Հա՞, ո՞վ է...

Աբեյան - Ես եմ, ընկեր Խանոյան, Յուլյա Աբեյանն եմ՝ քրեական հետախուզությունից: Դուք ինձ լավ եք ճանաչում:

Խանոյան - Ի՞նչ Խանոյան, ի՞նչ հետախուզություն, դուք թյուրիմացության մեջ եք, ընկեր:

(Շրջվել է, նստել գծագրերի վրա):

Աբեյան - *(Օրծաղում է):* Ես ձեզ անմիջապես ճանաչեցի, և այդ բեղերն ու մորուքն էլ իզուր եք կպցրել: Ձեր աչքերը ով մի անգամ տեսել է, անմիջապես կճանաչի: Էլ չեմ խոսում ձեր գծագրերի մասին:

Խանոյան - Իսկ ես ձեզ ասում եմ, որ դուք սխալվում եք:

Աբեյան - *(Շպտալով):* Այդ դեպքում ցույց տվեք ձեր փաստաթղթերը:

Խանոյան - Չունեմ:

Աբեյան - Լավ, ասենք թե դուք Շավարշ Խանոյանը չեք: Ո՞վ եք,

Խանոյան - Մարդ եմ, դա քի՞չ է:

Աբելյան - Չէ, պատկերացրեք, որ նույնիսկ շատ է: Դե լավ, ընկեր Խանոյան: Ոչ ձեզ է սագում, ոչ էլ ինձ: Եկեք վերջացնենք այս պատմությունը: Ամբողջ քաղաքն ու երկիրը իրար եք խառնել, իսկ դուք այստեղ ձեզ համար «Սիրուն թիթեռ» եք երգում: Եկեք, եկեք հանեք այդ մորուքն ու բեղերը...

Խանոյան - Դուք էլ ի՞նչ եք կպել իմ բեղերից... սա կեղծ չէ, իմն է:

Աբելյան - *(Օրծաղում է քահ-քահ)*: Այդ ե՞րբ հասցրիք, ընկեր Խանոյան:

Խանոյան - Բայց դա անհնարին է: Ինչպե՞ս գտաք ինձ, Յուլակ:

Աբելյան - *(Հառաչելով)*: Անստորագիր մի նամակի շնորհիվ:

Խանոյան - Դարձյա՞լ նամակ: Մի՞թե դա վերջ չունի: Ո՞վ է գրել, ա՛խ, հա... Բայց ո՞վ կարող է գրած լինել... Ես այստեղ գրեթե ոչ ոքի չեմ հանդիպում...

Աբելյան - Ուրեմն մեկը գտնվել է:

Խանոյան - Դե իհարկե, հիշեցի... նա գրած կլինի, իհարկե, միայն նա:

Աբելյան - Ո՞վ:

Խանոյան - Մի քանի օր առաջ վարար անձրև եկավ, հեղեղ էր, գետում խեղդվում էր մի մարդ, փրկեցի, մի կերպ հասցրի իմ հովիվը, ուշքի բերեցի, թեյ տվեցի...

Աբելյան - Նա գրած կլինի:

Խանոյան - Ուրեմն ոչ մի տեղ փրկություն չկա՞ :

Աբելյան - Չէ: *(Ձմայլված դիտում է շուրջը, հոտ է քաշում)*: Ի՛նչ էլ աննման տեղ եք գտել, Շավարշ Տիգրանիչ, դրա՛ խտ... *(պատկում է)*: Մարդ այսպես պառկեր խոտին, նայեր աստղերին, ականջ դներ թռչունների ձայնին և քներ գետի անուշ վշշոցի տակ: Ես քո հե՛րն եմ անիծել, քաղաք ստեղծող...

Խանոյան - Մենակ մի քիչ դժվար է ու ձանձրալի, Յուլակ: Այ, եթե երկուսով լինեինք, ուրիշ կյանք կլիներ: Ձուկ կբռնեինք գետում... գիտե՛ս ինչ ձուկ կա, կարմրախայտ, ձեռքդ որ քարի տակ մտցնես, ձկները խրլղ-բրլղում են մատներիդ մեջ: Ձուկ կբռնեինք, կխաշեինք հենց իր ջրի մեջ... կուտեինք... Անմահական բան է: Իսկ անտառում այնքան վայրի մեղրի տեղ գիտեմ... Ու ի՛նչ մրգեր կան, ի՛նչ մրգեր, գիտե՛ս, էլ ինձոր, էլ տանձ, էլ կաղին, էլ ընկույզ, էլ մասուր... ու աղբյուրներն էլ սառը, սառն են... Գուցե մնաք, հա՞, Յուլակ... Լավ մտածեք, գուցե մնաք, հա՞ ...

Աբելյան - Ինչե՛ր եք ասում, Շավարշ Տիգրանիչ, ո՞վ կթողնի... հազար շղթաներով կապված - կապկապված ենք:

Խանոյան - Դուք ազնիվ մարդ եք, Յուլակ, ես ձեզ վաղուց գիտեմ: Այդ դեպքում թույլ տվեք ուրիշ բան խնդրել:

Աբելյան - Լսում եմ:

Խանոյան - Ինձ մի գտեք: Առայժմ ձեզանից բացի ոչ ոք չգիտի, չէ՞: Ինձ մի գտեք, Յուլակ: Թողեք այստեղ մնամ, թողեք ապրեմ...

Աբելյան - Ինչքա՞ն մնաք: Մինչև ցորենը դառնա ընկույզի չափ, իսկ գարին էլ լոբու չա՞փ...

Խանոյան - Ուզում եմ այստեղ մեռնել...

Աբելյան - Դուք մեռնեք այստեղ, իսկ նրանք ապրեն, հա՞... վայելեն կյանքը ու ապականեն աշխարհը, հա՞... Չէ, նրանք պետք է պատժվեն...

Խանոյան - Ուրեմն ոչ մի կերպ հնարավոր չէ, որ ես մնամ, հա՞... Ոչ մի կե՞րպ:

Աբելյան - Իհարկե, հնարավոր չէ: Մի անգամ որ գրել են, էլի կգրեն: Ես չէ, մի ուրիշը կգա կգտնի ձեզ: Միամիտ բան է:

Խանոյան - Ուրեմն ուրիշ ելք չկա: Դե լավ, թող այդպես լինի: Դե լավ: Ահա, ճաշն էլ եփել է արդեն: Բանջար է: Բանջար չէ՞ք սիրում, ընկեր Աբելյան...

Աբելյան - Բանջա՞ր: Շատ եմ սիրում, Շավարշ Տիգրանիչ, և անկեղծ որ ասեմ, գայլի նման քաղցած եմ:

Խանոյան - Հիանալի է: Ուրեմն դուք կերեք, իսկ ես, եթե ելք չկա... ելք չկա՞, Յուլակ...

Աբելյան - Չկա, ընկեր Խանոյան, պիտի գնանք:

Խանոյան - Դե եթե չկա, դուք կերեք, իսկ ես հավաքեմ ունեցած - չունեցածս:

(Ճաշ է լցնում):

Կերեք, կերեք, ես արդեն հոյակապ խոհարար եմ դարձել:

Աբելյան - *(Ուտում է):* Օ՛հ, ինչ համով է... Իսկ այդ ի՞նչ գծագրեր են, ինչե՞ր եք նախագծում, Շավարշ Տիգրանիչ:

Խանոյան - Սրա՞նք: Սրանք փոքրիկ առանձնատներ են... փոքրիկ պարտեզներով ու բարձր ցանկապատերով...

Աբելյան - Է՛, չեղավ, Շավարշ Տիգրանիչ, «Ապագայի քաղաքի» հեղինակը... Չեք էլ հետաքրքրվում, թե ձեր նախագիծն ի՞նչ եղավ...

Խանոյան - *(Եվ հավաքում է թղթերը, և խոսում է):* Ի՞նչ է, եղածն արդեն լրիվ քանդե՞լ են...

Աբելյան - Համարյա...

Խանոյան - Իսկ այնտեղ... մերո՞ւք ինչպես են...

Աբելյան - Ինչ ասեմ, Շավարշ Տիգրանիչ, կան, էլի... Բայց ի՞նչ բանջար է...

(Խանոյանը թղթերն առած հոլիկն է մտնում):

Վաղուց այսպիսի համով բան չէի կերել:

Խանոյան - *(Չայնը հոլիկից):* Ի՞նչ...

Աբելյան - Ասում եմ, վաղուց այսպիսի համով բան չէի կերել:

Խանոյան - *(Չայնը հոլիկից):* Գուցե մնայիք, հը՞...

Աբելյան - Է՛, Շավարշ Տիգրանիչ... Հա, Շավարշ Տիգրանիչ, այստեղ սունկ էլ շատ կլինի, չէ՞...
Շավարշ Տիգրանիչ...

(Վեր է թռչում, նետվում հոլիկը):

Ընկեր Խանոյան...

(Դահլիճից երևում է, թե ինչպես է Խանոյանը, հոլիկի ետևից դուրս գալով, շապիկ - վարտիքով նետվում դեպի անտառը):

Առանց կատակի, ընկեր Խանոյան: Դուրս եկեք...

(Հայտնվում է բեմում՝ ձեռքին Շավարշ Խանոյանի հագուստը և մի թուղթ: Կարդում է ապշած):

«Իմ մահվան համար խնդրում եմ ոչ ոքի չմեղադրել»:

(Մի պահ պոկվում է տեղից, հետո կանգ է առնում ու բղավում է ամբողջ ձայնով):

Բա քո արածն արա՞ծ է... Ուրեմն մենք տանջվենք, իսկ դու... *(Հանկարծ ծիծաղում է):*
Ախր ո՞ւր պիտի փախչես: Դուրս արի, ասում եմ, դասալիք ես, ի՞նչ է... ա՛յ քեզ մազալու
մարդ...

(Հանկարծ ճիչ է լսվում: Ցավից ու վախից աղավաղված դեմքով հայտնվում է Շավարշ Խանոյանը):

Խանոյան - Կձեց, կձեց, ես տեսա, մորմ եր... փրկիր, Աբելյան, առանց ավտոյի հո չե՞ս եկել,
հիվանդանոց հասցրու... Չայն տուր մարդկանց, ի՞նչ ես կանգնել...

Աբելյան - Որտե՞ղ է, սպասիր, սպասիր տեսնեմ... Ի՞նչ ես իրար խառնվել, փուշ է, Շավարշ
Տիգրանիչ, սպասիր հանեմ, ա՛յ մարդ...

(Ոտքից հանում է փուշը):

Ըհը...

Խանոյան - Ուրեմն փո՞ւշ էր, իսկապե՞ս փուշ էր, հա՞... ափսո՛ս...

Աբելյան - *(Օտարեկով):* Հասե՛ք, փրկե՛ք, ձայն տուր մարդկանց...

Խանոյան - Վերջ տուր, Աբելյան, սրտովս գնա... շորերս տուր հագնեմ...

Աբելյան - Հագնվիր, հագնվիր... փախչողի՛ս տեսեք... մի փշի համար իրար խառնեց
աշխարհը... Առանց մարդկանց ապրե՞լ կլինի, ա՛յ մարդ... երբ իսկի մարդկանց հետ
հանգիստ ապրել չի լինում:

Վարագույր